

Höskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Våren 2014

Läroarutbildningen

Att göra genus i arenan

En litteraturstudie av gymnasieelevers
egenvalda böcker med utgångspunkt i
genus och intersektionalitet

Författare
Cecilia Svärd
Linda Ågren

Handledare
Annette Ewald

www.hkr.se

Att göra genus i arenan

Abstract

Med utgångspunkt i genusteori, intersektionalitet och litteraturteori analyserar denna studie två elevvalda böcker från ett bokprojekt i en gymnasieskola; *Hungerspelen* av Suzanne Collins och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* av Zlatan Ibrahimović och David Lagercrantz, varav en bok är flickvald och en är pojksvald. Böckerna analyseras utifrån genusperspektiv i förhållande till traditionella könsstereotyper, såsom hur de kvinnliga och manliga karaktärerna beskrivs, hur de talar, hur de påverkas av andra aspekter såsom klass och etnicitet samt hur fördelningen av män och kvinnor ser ut. Utöver nykritikens närläsning av litteraturen analyseras de sammanställda listorna med boktitlar som eleverna har valt, för att urskilja potentiella mönster i förhållande till genus, vilket ställs mot de böcker som i en intervju med läraren bakom bokprojektet framkommer att hon skulle välja att läsa i sin klass. Genrer och författare för de elevvalda böckerna analyseras utifrån befintlig forskning för att kunna skönja om det överensstämmer med forskningen, samt huruvida den litteratur som presenteras av läraren stämmer överens med de preferensramar som finns för flickor och pojkars läsning.

Resultatet av litteraturanalysen är att huvudpersonerna i böckerna ständigt gör genus, feminitet och maskulinitet, för att uppnå olika mål och till och med överleva. Zlatan vill framstå som tuff och imponera på andra män medan Katniss måste följa de kvinnliga skönhetsidealerna i huvudstaden för att få sponsorer. I båda böckerna är karaktärerna i majoritet män, vilket i Zlatans fall beror på hans karriär som är mansdominerad och följer mönstret för medelklassmannen som skapar sin manlighet i en homosocial sfär. I *Hungerspelen* är de viktigaste personerna som omger Katniss män, men den är i övrigt mer uppblandad och traditionella könskodade yrken är inte lika könskodade. Båda böckerna problematiserar klass och det är stor skillnad på män och kvinnor från arbetarklass och överklass. Både Katniss och Zlatan gör en klassresa igenom boken. När det kommer till elevernas läsning är det endast en av fyra lärarvalda böcker som passar pojkars läsning, övriga tre stämmer bättre överens med flickors val av litteratur. De böcker som valts av eleverna har en jämn spridning av kvinnliga och manliga författare. Pojkar föredrar att läsa deckare, biografier och fantasy, medan flickor hellre läser böcker som handlar om kärlek och romantik.

Ämnesord: litteraturläsning, gymnasieskolan, elevers läspreferenser, pojkars litteraturläsning, flickors litteraturläsning, skönlitteratur, didaktik, *Hungerspelen*, *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia*, nykritik, närläsning, litteraturanalys, genus, intersektionalitet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE.....	7
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
2 LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1 ELEVERS LÄSNING I SKOLAN	8
2.1.1 Vad flickor och pojkar läser och den könsuppdelning som finns	9
2.1.2 Boksamtal och att hitta sin identitet	11
2.1.3 Läsnig, klass och etnicitet	15
2.2 GENUS I UNGDOMSLITTERATUR	15
2.2.1 Beskrivning av manliga och kvinnliga karaktärer.....	16
2.2.2 Flickböcker.....	18
2.2.3 Pojkböcker.....	20
2.3 KVINNORS OCH MÄNS SPRÅKBRUK	22
3 METOD OCH MATERIAL.....	23
3.1 LÄSPROJEKT OCH LÄSLISTA	24
3.2 LÄRARINTERVJU OCH TRANSKRIBERING	24
3.3 ARBETSFÖRDELNINGAR OCH LITTERATURSTUDIER	26
4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	27
4.1 GENUSTEORI.....	27
4.2 INTERSEKTIONALITET OCH GENUS	30
4.3 LITTERATURTEORI	31
4.3.1 Det textorienterade angreppssättet	32
4.3.2 Motsättningar mellan nykritiken och ideologikritiken.....	33
5 ANALYS.....	35
5.1 ELEVERNAS OCH LÄRARENS BOKVAL	35
5.2 BERÄTTARPERSPEKTIVET I BÖCKERNA.....	42
5.3 BESKRIVNING AV MÄN OCH KVINNOR.....	44
5.3.1 Att spela kvinna och man: hierarki och isärhållande	50
5.3.1.1 Manligt och kvinnligt våld	54
5.3.1.2 Kvinnors och mäns språkbruk.....	55
5.4 ANTAL KVINNOR OCH MÄN	58
5.5 GENUS I FÖRHÅLLANDE TILL KLASS OCH ETNICITET	61
6 SAMMANFATTADE RESULTAT	66
7 AVSLUTANDE DISKUSSION	69
7.1 METODDISKUSSION.....	71

7.2 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING.....	72
KÄLLFÖRTECKNING	
BILAGOR	
Bilaga 1. Intervjufrågor	
Bilaga 2. Genreindelning.....	

1 INLEDNING

Eftersom vi båda läser till lärare i ämnet svenska och intresserar oss för den läsning av litteratur som sker i skolan, så var litteratur och ungdomars läsvanor ett självklart val för oss. I skolan är svenskämnet reglerat av kurs- och läroplaner och elevernas valmöjligheter till vilken litteratur de möter där är ofta inte stor. De ska få möta litteratur från olika tidsepoker och genrer, vilket gör att det oftast bara finns ett fåtal olika titlar att välja mellan. Många av de titlar som presenteras i skolan ingår under en för skolan oskriven kanon. Vi ville undersöka vilken typ av litteratur eleverna läser om de får välja själva och även studera detta ur ett genusperspektiv. Vi ville ta reda på vilken typ av litteratur som är typisk för flickor och vilken som är typisk för pojkar, men även hur karaktärerna framställs ur ett genusperspektiv i de olika böckerna. Att som flicka läsa en genre som anses vara typisk för pojkar genererar ofta många frågor och kommentarer från omgivningen, något som säkert också pojkar möter om de läser böcker som anses vara typisk flicklitteratur. Därför är det intressant att inte bara studera hur karaktärer i de böcker som valts gestaltas utan att även lägga märke till vilka genrer eleverna läser.

Under vår VFU-period kom vi i kontakt med ett läsprojekt som genomfördes på en av skolorna vi var på. Vi bestämde oss då för att dra nytta av detta läsprojekt eftersom det skapade möjligheten att få reda på vad alla elever läser när de får välja helt fritt. Om vi hade gjort vår undersökning i en klass utan läsprojektet så hade vi endast fått veta vad elever som läser på fritiden väljer att läsa. Det är inte alla elever som läser på fritiden, men eftersom samtliga elever i läsprojektet var tvungna att välja en bok att läsa, så fick vi även veta vilka val av böcker de elever som inte läser på fritiden gjorde.

1.1 BAKGRUND

Diskussioner om vad som anses som hög eller låg litteratur har funnits länge och åsikter om att viss litteratur är skadlig är inget nytt för vår tid menar Anders Öhman (2002:11-12). Redan under mitten av 1800-talet fördömdes romaner, men numera är det mer populärlitteratur som film och annat som inte anses vara bra (Öhman, 2002:10-12). Förr ansågs kvinnor ofta vara lättjefulla och passiva och eftersom det dessutom framförallt ansågs vara lättledda människor som föll för att läsa vad som ansågs vara dålig litteratur var det därför inte ett långt steg att dra paralleller mellan kvinnors förmodade egenskaper och den dåliga litteraturen och dra slutsatsen att kvinnor löpte särskilt stor risk att falla för den (Öhman, 2002:12).

Som lärare är det intressant att ta reda på vad elever menar med att det är tråkigt att läsa skönlitteratur och hur man som lärare presenterar skönlitteraturen eftersom så många pojkar och flickor upplever det som tråkigt att läsa menar Gunilla Molloy (2007:9). Magnus Persson

(2000:16-17) tar upp att det ofta finns en konkurrens mellan skolan och populärkulturen, men Skolkommittén¹ anser att man borde ta vara på populärkulturen i undervisningen för att lära sig att ta tillvara på och förstå sin egen kultur. Läraren i bokprojektet som använts för studien instämmer i detta och betonar att läsningen hade för avsikt att vara lustbetonad för eleverna och att eleverna själva fick välja böcker, även om hon haft med sig böcker som hon rekommenderat (Intervju, s. 4 r. 99-107). Christina Olin-Scheller (2006:229) skriver att när gymnasieelever i hennes studie själva fick välja böcker, så valde pojkar gärna texter som handlade om hjältar de kunde identifiera sig med, medan flickorna däremot hade en mer blandad läsning.

Raewyn Connell (2003:13) konstaterar att populärkulturen idag lär flickor att de ska vara åtråvärda, vänta på drömprinsen och veta om horoskoperna passar ihop med kärlekens, medan pojkar däremot får lära sig att de ska vara hårda och dominanta. Enligt Marika Andræ (2001:20) kan detta bero på att populärkulturen bygger på stor omsättning och är därför beroende av att vara ständigt aktuell, vilket resulterar i reproduktion av gällande stereotyper.

Länge ansågs kvinnor vara underlägsna männen och verklig jämställdhet är fortfarande inte ett faktum i samhället. Diskussionerna om hög och låg litteratur, jämställdhet i samhället och den genusproblematik som blivit väldigt central, framförallt i skolvärlden, gör det intressant att studera genus i den litteratur som elever läser själva och att delvis jämföra den elevvalda litteraturen mot vad som presenteras av lärare i skolan. De elevvalda böcker som analyseras i studien är *Hungerspelen* av Suzanne Collins, som utkom 2012 samt *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* som skrevs av Zlatan Ibrahimović och David Lagercrantz år 2011. Båda böckerna har blivit populära på kort tid och är därför högst aktuella idag. Det finns dessutom inte mycket forskning gjord kring framförallt *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), vilket gör denna studie än mer relevant. Att studera genus i litteratur är ett område som dessutom alltid är relevant att forska kring eftersom det hela tiden kommer ut nya böcker att läsa. Genom att studera nya böcker ur redan beprövade perspektiv kan man även hitta skillnader och förändringar som sker i samhället.

Den forskning inom litteratur och läsning som legat till grund för vår studie, utgörs framförallt av Gunilla Molloy som har inriktat sig framförallt på didaktik och läsning, Maria Nilson som studerat populärkultur och att arbeta med texter i klassrummet samt Magnus Öhrn, som är forskare i litteraturvetenskap och har skrivit mycket om pojkböcker. Andra forskare som använts är bland annat Yvonne Hirdman som är professor i samtidshistoria och historia och

¹ I mars 1995 beslutade regeringen att det skulle tillsättas en Skolkommitté som skulle se över skolverksamheten och komma med åtgärdsförslag för att utveckla det pedagogiska arbetet (SOU, 1997:1).

Marika Andr  som skrivit om genus i pojk- och flickböcker. En mer ingående diskussion kring denna forskning ges under sektionen litteraturgenomgång samt teoretiska utgångspunkter.

1.2 SYFTE

Syftet med studien är att undersöka genus och genus i förhållande till intersektionalitet i den litteratur gymnasieelever läser n r de f r möjligheten att själva välja vad de ska l sa, med anknytning till beskrivningar, språkbruk och könsfördelning. Dessutom kommer analysen att tydliggöra de skillnader eller likheter som förekommer i elevers bokval, inom flick- och pojkgrupper såväl som mellan dem, baserat på den l slista som sammanställts under bokprojektets sista fokusperiod. Vidare kommer elevernas val ställas mot den litteratur läraren själv väljer att presentera i klassrummet under en traditionell svenskundervisning, då eleverna inte själva väljer texter. Genom att jämföra vilka intresseområden inom litteratur som finns bland pojkar respektive flickor vill vi även kunna skönja om den litteratur som presenteras i skolan är anpassad efter båda könens intresseområden, eller om lärarens val endast tillgodoser det ena könets intressesfär. Syftet konkretiseras av de frågeställningar som ställts upp i nästa avsnitt.

1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR

Följande frågeställningar har undersökts: Vad läser gymnasieelever n r de själva f r välja och i vilka avseenden skiljer sig deras val ur ett genusperspektiv? Passar de lärarvalda böckerna både pojkar och flickor? Slutligen även på vilka sätt skildras genus och genus i förhållande till intersektionalitet i de valda böckerna, *Hungerspelen* (Collins, 2012) och *Jag  r Zlatan Ibrahimovi : min historia* (Ibrahimovi  & Lagercrantz, 2011), i förhållande till huvudrollsinnehavare, könsfördelning samt framställning av m n och kvinnor med fokus på beskrivningar och språkbruk?

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Under detta avsnitt kommer tidigare forskning om elevers läsning i skolan, genus i ungdomslitteraturen samt kvinnor och mäns språkbruk att presenteras och diskuteras. Denna forskning kommer att underlätta den analys av genus som görs i litteraturstudien samt ge den en skoldidaktisk förankring.

2.1 ELEVERS LÄSNING I SKOLAN

I analysen av läslistorna och elevernas egna bokval är det av vikt att ta hänsyn till gällande kursplaner och skolans uppdrag, vilket diskuteras i detta avsnitt i förhållande till vad eleverna själva anser om läsning. I *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (Skolverket, 2011), som framöver kommer kallas LGY 11, står det att målen för gymnasieskolan är att eleverna ska kunna ”söka sig till saklitteratur, skönlitteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje” (Skolverket, 2011:9). Under ämnet svenska, i LGY 11, står det bland annat att syftet med svenskundervisningen är att låta eleverna få utveckla förmågan att tala och skriva samt läsa och arbeta med både skönlitteratur och andra texter (Skolverket, 2011:160). Vidare ska eleverna kunna använda texterna de arbetar med för att få både självinsikt och förståelse för andra människor samt att kunna relatera de lästa texterna till sina egna intressen och erfarenheter men även till den utbildning de går (Skolverket, 2011:160). Inom svenskämnet ska eleverna ges förutsättningar att utveckla nedanstående punkter som berör skönlitteratur och texter i olika former:

4. Förmåga att läsa, arbeta med, reflektera över och kritiskt granska texter samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa.
5. Kunskaper om centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap samt förmåga att sätta in dessa i ett sammanhang.
6. Kunskaper om genrer samt berättartekniska och stilistiska drag, dels i skönlitteratur från olika tider, dels i film och andra medier.
7. Förmåga att läsa, arbeta med och reflektera över skönlitteratur från olika tider och kulturer författade av såväl kvinnor som män samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa. (Skolverket, 2011:161)

I sin artikel *Pojkar läser bara om män också läser*, som publicerades 2013 i DN, tar Molloy upp vikten att som lärare inte bara konstatera att det är bra att läsa skönlitteratur, utan att läraren även kan motivera varför det är bra att läsa skönlitteratur (Molloy, 2013). Att läsa skönlitteratur är bra för flera saker, såsom språkutveckling, att stärka sin identitet eller förmågan att leva sig in i och förstå andra människors tankar, känslor och liv hävdar Molloy (2013). Förmågan att kunna föreställa sig andras liv, erfarenheter och värderingar är viktiga inom många yrkesområden, bland annat psykologer, jurister eller pedagoger påpekar hon vidare. Lars-Göran Malmgren (1997:88) uppmärksammar att det i en elevutvärdering i en grundskoleklass framkommer att en elev inte förstår vikten av att läsa och förstå skönlitteratur i skolan och att hon ifrågasätter vilka jobb man kommer kunna få om man inte lär sig viktiga saker som till exempel historia eller geografi inför högstadiet, utan bara läser skönlitteratur och diskuterar

karaktärernas egenskaper. Trots att den aktuelle klassläraren försöker förklara vikten av att läsa skönlitteratur för att kunna använda den typ av litteratur som en källa till att kunna förstå andra människors erfarenheter inför framtiden så är eleven ändå fortfarande orolig över sin framtid och känner att hon inte lär sig något genom att läsa och diskutera skönlitteratur (Malmgren, 1997:89).

Många elever, mest pojkar men även många flickor, tycker att det är meningslöst eller tråkigt att läsa (Molloy, 2007:37 & 79). Molloy (2007:55 & 58) har genom sin forskning visat att det finns ett motstånd mot att läsa skönlitteratur i skolan och föreslår att det motstånd som finns för läsning i skolan kan bero på att många elever är rädda för att behöva läsa högt. Under en studie tog Molloy (2007:85) även reda på vad elever anser det är som gör att en skönlitterär bok blir en skolbok. Av de svar Molloy fick framgår det att det är böcker som eleverna får läsa i skolan, de har inte fått välja dem själva, de diskuterar böckerna, de är skrivna av författaren Mats Wahl, de får skriva läsloggar eller reflektioner om böckerna samt att en skönlitterär skolbok är ”tunn, billig och tråkig” (Molloy, 2007:85).

I följande sektion synliggörs de skillnader som finns i elevers läsning i förhållande till genus, såsom vilka genrer som läses av pojkar respektive flickor.

2.1.1 Vad flickor och pojkar läser och den könsuppdelning som finns

Maria Ulfgard (2002:71) menar att man måste tänka på att den läsning som ungdomar utför kanske inte alltid stämmer överens med den litteratur som vuxna människor tänker sig att de borde läsa. Hon påpekar att begreppet *ungdomars läsning* innebär även annan typ av text än bara de böcker som vuxna tänker sig, det innebär till exempel tidningar, populärlitteratur, vuxenböcker och andra typer av texter som ungdomar möter i sin läsning (Ulfgard, 2002:71). Bara för att det finns en kategori som kallas för flickböcker så innebär det inte att flickor tvunget läser denna kategori, utan de flesta flickor läser även tidningar, populärlitteratur, vuxenböcker och annat (Ulfgard, 2002:71).

Molloy (2007:86) menar att många lärare vill att eleverna ska uppleva ”lustläsning” när de möter olika texter men att eleverna själva uppfattar läsningen som ”arbetsläsning”. Under en läsdag i den skola som Molloy (2007:12) genomförde sin undersökning, fick eleverna möjligheten att ta med sig antingen en bok de läste hemma på fritiden, eller den bok de för tillfället läste på svenskan. De flesta flickorna tog med sig egna böcker hemifrån medan många av pojkarna däremot tog med sig böckerna från svenskundervisningen (Molloy, 2007:12).

Nilson (2008:24) skriver att det finns en allmän föreställning bland människor om att män bara vill läsa böcker som är skrivna av män eller handlar om manliga karaktärer och att kvinnor

bara vill läsa böcker som är skrivna av kvinnor eller handlar om kvinnor. Olin-Scheller (2006:208) menar att det finns en efterfrågan från flickor om att läsa böcker som handlar om kvinnors liv, samtidigt som Lesley Telford (1999:96) belyser att pojkar inte vill läsa böcker som genom utseende eller innehåll kategoriseras som flickböcker. Utöver att det finns en uppfattning om att män bara vill läsa om män och kvinnor om kvinnor så anser Nilson (2008:18) dessutom att det finns en generell uppfattning om att kvinnliga författare skriver om kvinnliga erfarenheter med kvinnliga läsare som målgrupp, medan män skriver om allmänna saker som passar alla, oavsett kön. Andra (2001:36) nämner att det bara var 14 flickböcker av 170 som var skrivna av män och då hade 8 av de männen skrivit under pseudonym, samtidigt som det verkade som att det bara var en kvinna som skrivit en pojkbok. Den fråga Nilson (2008:19) lyfter är varför man måste betona att det finns litteratur för kvinnor och menar att det hela tiden betonas att något är kvinnolitteratur, vilken förknippas med den låga litteraturen. Hon menar att det är ungefär som att man pratar om litteratur i allmänhet men kvinnolitteratur är den som passar för kvinnor (Nilson, 2008:19). Vidare ställer Nilson (2010:25) frågorna vad det är som egentligen bestämmer att något är en pojkbok eller flickbok och om det är huvudpersonens kön, författarens kön eller något annat som avgör denna kategorisering.

Enligt Telford (1999:98) har tidigare studier visat att pojkar framförallt läser faktaböcker, men att de studier som hon har gjort har visat att pojkar uppskattar främst fiktion, äventyr och fotboll. Helen Schmidl (2005:285) har noterat att flickor vill läsa mer om kärlek i skolan och att flickor och pojkar läser olika typer av böcker och av olika anledningar, då pojkar läser för att leta upp fakta och information medan flickor läser om relationer. Motsatt till Telfords ord om att pojkar vill läsa fiktion och om äventyr och fotboll så menar Schmidl (2005:286) att flickor enligt statistiken läser mer än pojkar och att de läser skönlitteratur, medan de pojkar som läser oftast läser facklitteratur. Men det finns även böcker som läses av både pojkar och flickor (Schmidl, 2005:286). Så länge huvudkaraktärerna i en bok är manlig så kan pojkar tänka sig att läsa även böcker som handlar om kärlek och vänskap, medan flickorna däremot gärna läser oavsett vilket kön huvudrollsinnehavaren i berättelsen har (Schmidl, 2005:288). Även Olin-Scheller (2006:206 & 2008:105-106) har uppmärksammat att flickor vill läsa om relationer, men lägger även till att dessa berättelser gärna får vara verklighetsbaserade och handla om våld och övergrepp, som till exempel böckerna *Gömda*, *Pojken som kallades Det* eller *En blomma i Afrikas öken*. Flickor som gillar verklighetsbaserade hemska berättelser anser ”Att må dåligt av en bok bevisar att den är bra!” (Olin-Scheller, 2008:118). Telford (1999:93) påpekar dock att elever i skolan oftast får läsa böcker som handlar om realistiska trauman, vilket är en typ av texter som pojkar inte känner sig bekväma med att läsa och de föredrar att läsa fantasy. När

pojkar läser fantasy kan de drömma sig bort och leva sig in i en annan värld, som ändå känns verklig (Olin-Scheller, 2008:107). Genren fantasy innehåller mycket humor och fantasyförfattare som är populära bland pojkar är bland annat Eddings, Adams eller Pratchett (Olin-Scheller, 2008:109). Många pojkar tycker även om att läsa texter som ger dem hopp, till exempel boken om hur den dyslektiske rapparen Petter som trots dyslexin har klarat sig bra skriver Peter Letmark (2014).

Molloy (2013) är ännu en forskare som noterat pojkars läsning av facklitteratur, gärna böcker som handlar om historia och helst om andra världskriget, men hon har även sett tendenser till att pojkar läser en hel del fantasy och science fiction. I en debattartikel skriver hon att den läsförståelse som pojkar nu för tiden har inte passar in under de krav som ställs vid internationella undersökningar, eftersom deras förmåga att läsa är bättre än till exempel deras lärares när det kommer till att läsa och förstå text som står skrivet i manualer eller datorprogram (Molloy, 2013). Olin-Scheller (2006:198-199 & 2008:116) poängterar att även flickor gärna läser fantasy, men att fantasyläsningen mellan flickor och pojkar skiljer sig åt eftersom flickor ofta läser fantasyberättelser med kvinnliga huvudroller, vilket en flicka i hennes studier, som hade läst *Sagan om ringen*, bekräftar genom att mena att den bokserien förmodligen inte var till för flickor eftersom det nästan inte fanns några kvinnliga karaktärer med i den. På fritiden läser flickor gärna böcker som handlar om starka kvinnliga huvudpersoner, men den läsning de möter i skolan består mestadels av manliga huvudkaraktärer (Olin-Scheller, 2006:229 & 2008:116).

Ulfgard (2002:140) kunde i sitt avhandlingsprojekt konstatera att flera av de flickor hon studerat vill leva sig in i texten de läser, vilket de anser att de gör om den är intressant, spännande och man kan föreställa sig vad man läser. Flickor vill helst att den text de läser ska vara spännande och att de blir så uppslukade i sin läsning att de glömmer omvärlden, om dessa krav uppfylls av en bok kategoriseras den av flickorna som bra (Ulfgard, 2002:268-269). En annan viktig aspekt i ungdomars läsning för att det ska tilltala dem är att de ska kunna identifiera sig i böckerna, vilket åskådliggörs i nästa avsnitt.

2.1.2 Boksamtal och att hitta sin identitet

Molloy (2007:153) menar att den första tanke som slår en person som läst en bok är inte att de vill skriva om slutet eller skriva en recension utan de vill hitta någon att kunna prata om boken med. Hon anser att ”det är framförallt i samtal om texten som läsaren kan diskutera inte bara textens värderingar, utan även sina egna” (Molloy, 2013). Även Letmark (2014) har uppmärksammat vikten av boksamtal när han menar att en av anledningarna till att boken om

Zlatan har blivit så populär och blir läst av nya grupper av läsare är för att både vuxna och unga pratar om den och berättar om den för varandra.

Molloy (2007:157) slår hål på påståendet om att pojkar inte läser och menar att de läser, men inte texter som passar in i de ramar som finns för svenskämnet. Pojkar uppskattar att prata om böckerna efter att de har läst något och läser gärna böcker om de får möjlighet att prata om dem (Molloy, 2007:157). En fråga att fundera över är om de böcker som presenteras av lärare handlar mestadels om kärlek och förhållanden, vilket kan anses reproducera kvinnlighet, istället för att handla om manlighet, heder och de hjältar som tilltalar pojkar mer (Molloy, 2007:158). Molloy (2007:162) har uppmärksammat att läskunnighet och läsförståelse ibland förväxlas och att de flesta elever kan läsa, men inte alla förstår vad det är de läser och Molloy betonar därför hur viktigt det är att elever får prata om texterna för att öka sin förståelse. Att läsa och prata om skönlitteratur kan kopplas till skolans demokratiuppdrag, eftersom läsaren ges möjlighet att se och förstå andra människors handlingar ur flera olika, och nya, perspektiv (Molloy, 2013). Molloy (2013) menar att det är vuxna män som måste visa sina söner, och pojkar omkring sig, hur viktig skönlitteraturen är, för så länge pojkarna inte ser vuxna män läsa så kommer pojkarnas motstånd till skönlitteratur inte att försvinna.

Malmgren (1997:107) tar upp och förklarar en utvecklingsmodell, skapad av J.A. Appleyard, som kategoriserar läsare i olika åldrar och som används för att kunna se mönster i den läsutveckling som sker hos barn och ungdomar. Utgångspunkten för modellen är teorin att alla läsare har en roll som är knuten till identitetsutvecklingen och att de utvecklas genom olika sociala interaktioner (Malmgren 1997:107-108). Läsaren passerar fem olika faser i sin läsutveckling,

- 1) *Den lekande läsaren* (Reader as player),
- 2) *Läsaren som hjälte och hjältinna* (Reader as hero and heroine),
- 3) *Läsaren som tänkare* (Readers as thinker),
- 4) *Läsaren som tolkare* (Reader as interpreter) och
- 5) *Den pragmatiska läsaren* (The pragmatic reader). (Malmgren, 1997:108).

Dessa fem kategorier definierar endast läsutveckling som sker i likhet med andra och inte de skillnader som förekommer mellan olika individers läsutveckling, och tar inte heller hänsyn till faktorer såsom sociala omständigheter som till exempel klass eller kön (Malmgren, 1997:108). De fem olika utvecklingsstadierna är endast kopplade till vår egen tid och kultur eftersom det inte fanns olika roller som läsare på samma sätt under till exempel antiken, och inte heller är där någon som vet hur de kommer att se ut i framtiden (Malmgren, 1997:108).

Kategorin ”läsning som lek” förekommer främst i lägre åldrar, där magi och fantasi flödar och där sagor och berättelser ges utlopp för när barn leker, eftersom de lever sig in i och bearbetar de berättelser de lyssnar på genom leken (Malmgren, 1997:109). Läsaren som hjälte och hjältinga innebär att läsaren lever sig in i de händelser som romanens hjältar eller hjältingar råkar ut för och lever sig in i de händelser som leder fram till att hjälten klarar sig igenom faror och räddar världen från oroligheter och skurkar (Malmgren 1997:111). Läsaren behöver trygghet med tydliga ramar för händelserna, eftersom världen runtomkring förändras och kan upplevas hotfull och söker därför litteratur som får dem att känna sig som hjältar och att de kan lösa alla problem de upplever runtomkring sig (Malmgren 1997:111-112). Även Molloy (2007:159) skriver om identifikationen med hjältarna genom att koppla den framgång som böckerna om Harry Potter har haft bland både flickor och pojkar till just det faktum att läsaren identifierar sig med Harry Potter, som är den goda hjälten som slåss mot det onda, men att han ändå kan vara både osäker, svag och tveksam inför de händelser han tar sig igenom. Egenskaper som svaghet, osäkerhet och tvivel har länge ansetts vara typiskt kvinnliga egenskaper och även i de klasser som Molloy (2007:159) följt i sin forskning ansåg eleverna att en stark kvinna i en bok var något konstigt. Även Letmark (2014) skriver i sin artikel i DN att många som läser boken om Zlatan lever sig in i berättelsen och ser Zlatan som en hjälte. Han menar att många känner hopp när de läser om Zlatans liv och fotbollskarriär och att det i svensk litteratur ”finns få skildringar från ‘getton’” (Letmark, 2014).

”Läsaren som tänkare” är en roll som utvecklas i tonåren vilket innebär att läsarens kriterier för vad som gör skönlitteratur bra har förändrats, exempelvis anses en bok vara bra när de känner igen och kan identifiera sig med en eller flera karaktärer och deras erfarenheter (Malmgren 1997:113). Det är även många som slutar läsa skönlitteratur när de kommer upp i tonåren, eftersom de då måste börja handskas med egna problem och identitetsskapande som de inte behövt tidigare, men samtidigt är det många som fortsätter att läsa och använder läsningen som ett sätt att bearbeta sina erfarenheter på (Malmgren, 1997:114). Nilson (2010:32-33) skriver att det finns många som anser att genren chick lit inte är någon bra litteratur eller populärkultur, men att den trots det hjälper kvinnor att till exempel förstå att kvinnoidealet i tidningar är ouppnåeliga och diskuterar vad det innebär att vara kvinna vilket de flesta flickor kan känna igen sig i.

Malmgren (1997:116) förklarar att ”läsaren som tolkare” läser en text och uppfattar den ur olika perspektiv, utifrån hur texten är konstruerad. Detta innebär enligt Malmgren (1997:116-117) att samma text kan tolkas på flera olika sätt, beroende på till exempel om läsaren har förkunskaper om författaren eller i vilken ”*socio-kulturell kontext* som läsaren befinner sig i”

(Malmgren 1997:117). Den sista kategorin, ”den pragmatiska läsaren”, är en vuxen läsare som förhåller sig mer realistiskt till den litteratur som läses, men eftersom det skiljer sig mycket åt mellan vad som läses av vuxna så är det svårt att generalisera dem (Malmgren, 1997:117). Det är inte alla vuxna som läser, medan andra ”kan framstå som läsmissbrukare” (Malmgren, 1997:118). Deras läsning liknar ”hjälteläsningen” men skyddar dem mot samt hjälper dem att fly vardagen och de vill även ha lyckliga slut i böckerna (Malmgren, 1997:118).

Molloy (2007:80) belyser en debatt som förekom i DN 2005 om att det har diskuterats mycket om hur samhället har förändrats till fördel för flickornas utveckling, men inte till pojkars. Vissa steg har tagits för att förändra synen på maskulinitet, som till exempel ökad pappaledighet, men det verkar ändå som att pojkar i skolan hela tiden försöker visa sig manliga genom att hävda sig och bli populära samt att mansidealen fortfarande verkar innebära hierarkier, våld, att vara starka och att kunna konkurrera ut varandra (Molloy 2007:80). Även Telford (1999:119) menar att pojkar känner ett större behov än flickor av att anpassa sig efter de normer som finns för könsrollerna. Pojkar kan läsa och kan även tycka om att läsa men många gånger har de en negativ inställning till läsningen, framförallt eftersom läsningen många gånger anses vara en feminin aktivitet (Telford, 1999:119). Läsningen påverkas dessutom av sociala interaktioner och är baserade på vilka sociala roller vi har, om vi är studenter, mammor, döttrar eller söner. Argumentet att den personliga identiteten stärks av att läsa skönlitteratur hade inte fallit väl hos många pojkar, då de oftast hade fått en lägre status bland andra pojkar om de hade blivit sedda läsandes skönlitteratur (Molloy, 2013).

Molloy (2007:65-66) menar att handlingar kategoriseras efter att vara antingen manliga eller kvinnliga, där könen anses vara motsatser, och tar även upp en händelse under hennes undersökningar där eleverna i en klass inte visste vilket kön ett berättarjag hade och därför bildade sig en egen uppfattning om karaktärens kön baserat på egna erfarenheter och förutfattade meningar om vad kvinnor respektive män gör eller inte gör. Enligt Connell (2003:13) får flickor, av populärkulturen, lära sig att de ska vara åtråvärda, vänta på drömprinsen och veta om deras horoskop passar ihop med varandra, medan pojkarna i allmänhet uppmanas till att framstå som hårda och dominerande. I den klass som Molloy (2007:70) följde hade pojkarna en förutfattad bild av hur flickor beter sig, som de hade baserat på erfarenheter av hur kvinnor och män i deras egna liv betedde sig. Om en flicka inte beter sig som förväntat ansåg klassen att hon var ”störd” (Molloy, 2007:70). Elever jämför texterna de läser med händelser och erfarenheter från deras egna liv (Molloy, (2007:70). Dock så har inte alla elever samma förutsättningar i skolan då de påverkas av bland annat klass och etnicitet, vilket problematiseras under nästa rubrik.

2.1.3 Läsning, klass och etnicitet

Molloy (2007:36) menar att det finns vissa faktorer som påverkar elevers studieresultat och val av yrken. Klass, kön och föräldrars utbildning är sådana faktorer som hon dessutom menar att skolans normer hjälper till att reproducera (Molloy, 2007:36). Klasstillhörighet skapar ett försprång för vissa elever i skolans värld, eftersom vissa elever har med sig skolans språkliga och skriftliga diskurser hemifrån medan andra elever måste lära sig den (Molloy 2007:97). Elever ur arbetarklassen har redan från början sämre förutsättningar i skolans värld, eftersom de inte har kunskaper och erfarenheter om skolvärldens språknormer och krav, medan elever från medelklassen har med sig skolans olika språkliga diskurser hemifrån och klarar av dem redan från början menar Molloy (2007:97). Tallberg Broman, Rubinstein Reich & Hägerström (2002:70) skriver att det anses vara mer accepterat för flickor ur arbetarklassen att vara flitiga i skolan än det är för pojkar, något som hänger samman med hur kvinnlighet och manlighet definieras och förstås. Peter Letmark (2014) reflekterar över att det verkar som att pojkar med invandrarbakgrund, som vanligtvis inte läser så mycket, har börjat läsa boken *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia*. Han nämner dock också att han inte hittat några siffror som bekräftar detta.

Efter att ha belyst elevers läsning i klassrummet och på fritiden leds nu diskussionen vidare till böcker som läses av ungdomar i nästa sektion samt genusanalys av dessa, av forskare såsom Nilson (2013), Andræ (2001) och Öhrn (2013), och inleds med en kort historisk översikt.

2.2 GENUS I UNGDOMSLITTERATUR

Historiskt sett har flickboken sitt ursprung i familjeromaner och rådgivningslitteratur från 1800-talet för att borgerliga flickor skulle ha något lämpligt att läsa mellan skolans slut och äktenskapets början, hävdar Andræ (2001:47) i *Rött eller grönt?*. Äldre genrer som epik, den historiska romanen och reseskildringar ansågs däremot vara litteratur för pojkar (Andræ, 2001:14). Då böckerna skrevs av och för borgerligheten på 1700-talet blev deras familjesyn modell för ungdomsboken: pojkarna skulle fostras till en framtida tjänst i samhället för att bli familjeförsörjare medan kvinnorna formades till att bli hustrur och mödrar som skulle stanna i hemmet (Andræ, 2001:15-17). Denna modell blev även ideal för arbetarklassen på 1950-talet. Ett centralt tema i ungdomslitteraturen, bland annat i Wahlströmsböckerna som Andræ studerar, blir därmed att flickorna ska växa upp till kvinnor, men att de ska även ”växa in i en position förknippad med en viss social nivå” (Andræ, 2001:105). Oftast innebär det medelklass eller övre medelklass, i vilken de flesta huvudpersonerna stannar i genom giftermål eller att de återvänder till familjen.

Wahlströms flick- och pojkböcker uttrycker och reproducerar tydlig könsdikotomisering då pojkarna får röra sig fritt i den offentliga världen medan flickorna ska vara i hemsfären (Andræ, 2001:20). Detta innebär även att flickorna ska bygga upp sin identitet kring skapandet av täta relationer medan pojkarna blir oberoende, självcentrerade och handlingsorienterade (Andræ, 2001:119). Flickorna agerar passivt då de hamnar i konflikter medan pojkarna snarare ger sig ut för att hitta dem, flickorna övervinner konflikterna genom att anpassa sig och pojkarna genom att behärska situationen (Andræ, 2001:248). Även Nikolajeva (2009:130) menar i *Barnbokens byggklossar* att en manlig huvudperson får utvecklas mot styrka och oberoende men en flicka tvingas anpassa sig efter den rådande normen för kvinnor som upprätthålls av patriarkatet. Under tiden som pojkarna betar av äventyr efter äventyr bromsas flickorna upp i böckerna genom att gifta sig, och då upphör deras eventuella karriärer, eller att de återvänder till sina hem (Andræ, 2001:244-247).

Det finns en tydlig dikotomisering av könen i vad som förväntas av pojkar respektive flickor i pojk- och flickböcker, på samma sätt sker en uppdelning i vad som anses vara kvinnliga och manliga egenskaper vilket belyses i nästa sektion och följs av en mer ingående diskussion kring flick- och pojkböcker.

2.2.1 Beskrivning av manliga och kvinnliga karaktärer

Då flickorna och pojkarna fostras till att vistas i olika sfärer i sitt vuxna liv, flickan i hemsfären och pojken i den offentliga, förväntas även olika egenskaper av dem. Dessa stereotypiska egenskaper, som är manligt eller kvinnligt kodade enligt rådande normer, är uppbyggda i motsatspar (Nikolajeva, 2009:129). I motsatsschemat nedan visar Nikolajeva (2009:129) hur manliga och kvinnliga litterära gestalter beskrivs i barnböcker:

Bild 1. Nikolajevas motsatsschema för "manlighet" och "kvinnlighet" (2009, s.129).

Män/pojkar	Kvinnor/flickor
Starka	Vackra
Våldsamma	Aggressionshämmande
Känslökalla, hårda	Emotionella, milda
Aggressiva	Lydiga
Tävlande	Självupppoffrande
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla
Skyddande	Sårbara

Självständiga	Beroende
Aktiva	Passiva
Analyserande	Syntetiserande
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt
Rationella	Intuitiva
Och så vidare	

Nikolajeva (2009:129) menar att detta schema underlättar synliggörande av kvinnliga och manliga stereotyper i exempelvis litteraturstudier och är därför av vikt för denna studies analys. Dock är det inte oproblemiskt då Molloy (1998:23) menar att dessa motsatspar för kvinnligt och manligt inte på något sätt är neutrala eller lika värda, då det finns en inbyggd hierarki där de så kallade "manliga" egenskaperna, såsom rationalitet, förnuft, intellekt och kultur är överordnade och mer värda än de "kvinnliga" egenskaperna: irrationalitet, känsla, kropp och natur. I denna hierarki är begreppen *isärhållande* och *hierarkisering* av det manliga och kvinnliga användbara, vilket diskuteras mer ingående under sektionen teoretiska utgångspunkter.

Om man jämför Nikolajevas (2009) modell med en studie gjord på äldre litteratur märks det att det inte har skett någon större förändring i beskrivandet av pojkar och flickor då Orrin W. Robinsons (2010) studie baserad på bröderna Grimms sagor från 1800-talet i stora drag stämmer överens med detta motsatsschema. Robinson (2010:107) fann att pojkar och flickor beskrevs med en samling helt olika adjektiv: flickornas viktigaste egenskaper för att lyckas är deras utseende och godhet, vilka dessutom är beroende av varandra då karaktärer som är onda samtidigt beskrivs som fula. Pojkarnas viktigaste egenskaper var däremot deras storlek och mentala förmåga, och de kan lyckas med att bli hjälten i historien trots negativa egenskaper såsom lathet eller dumhet, något de kvinnliga karaktärerna inte kan lyckas med utan att uppfylla en mängd olika kriterier (Robinson, 2010:103).

Även i Andræs (2001:104) studie över Wahlströms pojk- och flickböcker framkommer liknande resultat när en pojkes mor och syster beskrivs som söta och näpna medan fadern och fabrodern beskrivs enligt storlek. I två tabeller har Andræ (2001) synliggjort önskade och oönskade drag för både flickor och pojkar. En flickprotagonist ska exempelvis inte vara trotsig, egensinnig, överlägsen, impulsiv, pratsam, obehärskad, upseendeväckande, ful, fåfäng, sur, egoistisk, lat eller slarvig (Andræ, 2001:96). Däremot är de idealiska egenskaperna att kunna foga sig, behärska sig, vara vacker, naturlig, älskvärd, duktig, hjälpsam, prydlig och kamratlig.

Pojkprotagonisten får inte vara ful, liten, svag, egoistisk, försiktig, skrytsam eller bortskämd medan de idealiska dragen är att vara stark, muskulös, intellektuell, modig, äventyrlig och att måna om ära och stolhet (Andræ, 2001:208). Med andra ord existerar två olika ideal för pojkars och flickors beteende vilket reproduceras genom ungdomsböcker. I de två följande sektionerna diskuteras dessa ungdomsböcker, flick- och pojkboken, mer ingående. Nilson (2010:25) varnar dock för uppdelningen pojk- och flickböcker och ger exempel på flickor som aldrig skulle läsa *Gossip girl* eller pojkar som läser *Twilight*: dessa gränser är inte huggna i sten. Emellertid så socialiseras flickor och pojkar in i en viss lässtil, att flickor ska tycka om att läsa om relationer och pojkar om action, och därför blir de tänkta målgrupper för vissa genrer (Nilson, 2010:24). Av denna anledning använder studien sig av termerna flick- och pojkböcker eftersom det finns en markant skillnad som ständigt reproduceras.

2.2.2 Flickböcker

Under 1990-talet förändrades flickboken i och med att en ny flickmaktssdiskurs tog fart med nya företeelser såsom Riot girrl och Spice girls som utmanade de konstruerade historiska begränsningarna kring kvinnan; populärkulturen uppmanade istället kvinnor att agera "kompromisslöst, självständigt och överskridande" (Söderberg m.fl., 2013:11). Samtidigt och paradoxalt levde de traditionellt feminina motiven kvar, såsom den känsliga, utsatta och sköra flickan som skulle sminka sig för att behaga andra (Söderberg m.fl., 2013:11). Dessa nya strömningar tog sig uttryck i två nya genrer, som för tillfället är de vanligaste i flickors läsning, nämligen chick lit och teen noir (Nilson, 2013:191). Chick lit är en humoristisk genre med ironisk underton och glittrande omslag. De handlar ofta om 30+ kvinnor i karriären som söker den heteronormativa kärleken i en storstad. När det handlar om yngre kvinnor eller flickor kallas genren för *chick lit jr*, exempelvis Katarina von Bredows böcker som lägger fokus på flickans utforskande av sin sexualitet och kropp enligt en heterosexuell norm, konflikten mellan vänskap och kärlek och problematik med kvinnor som vill följa sin karriär (Kåreland, 2013:223-224). Ett annat exempel är *Linas kvällsbok* som problematiserar flickprotagonistens status och att hon endast duger om hon har en snygg och populär pojkvän, vilket gör att hon ignorerar sina verkliga känslor (Nilson, 2010:52). Vanliga motiv i teen noir är däremot raka motsatsen till chick lit, mörka berättelser med anknytning till fantasy, skräck och science fiction som ofta innehåller vampyrer, varulvar, fallna änglar och dystopiska, våldsamma framtidsvisioner (Nilson, 2013:191).

Nilson (2013:192) menar att i båda genrerna är vanligt att den kvinnliga huvudrollen experimenterar med sitt genusgörande² och hur hon ska transformeras från flicka till kvinna för att få ett lyckligt slut genom att "flicka sig" på rätt sätt. På grund av böckernas stora popularitet jämför hon Suzanne Collins dystopiska trilogi *Hungerspelen* med Meg Cabots chick lit-böcker. I båda författarnas böcker pågår en diskussion om feminiteter kopplade till de olika generationerna och att flickorna får en starkare position genom att "flicka sig" på annat sätt än den tidigare generationen. På motsvarande sätt minskar mödrarnas status då det framgår att de gör genus "fel" (Nilson, 2013:192).

I Meg Cabots romaner frigör sig huvudpersonen från moderns feministiska idéer som känns restriktiva och hämmande, då hon upplever feminism som något stereotypt där man inte får raka sig, vårda sig eller använda flickiga ting som läppstift (Nilson, 2013:197). I *Hungerspelen* syns detta på huvudrollsinnehavaren Katniss äldre kvinnliga förebilder som hon frigör sig ifrån: hennes mor och rebelledaren Coin (Nilson, 2013:198). Karaktärerna och handlingen i *Hungerspelen* diskuteras mer utförligt under analysen 5.2. Hennes mor går in i en så djup depression efter faderns död att hon helt försummar sina två döttrar och Katniss måste försörja dem trots att hon bara är elva år. Ledaren Coin, som dyker upp i tredje boken, framställs som stark och aggressiv och respekteras av Katniss tills dess att det avslöjas att Coin är korrupt och vill styra Katniss handlingar. "Katniss avvisar både en 'svag' feminitet representerad av modern och en 'aggressiv och maktfullkomlig' feminitet representerad av Coin" (Nilson, 2013:198). Katniss avvisande av sin mor har ett gemensamt drag med de äldre flickböckerna, där flickor, enligt Andrae (2001:94), fick lov att tillrättavisa kvinnor när de bryter mot den borgerliga normen för den gifta kvinnan genom att misslyckas med att vara en ansvarsfull fru och moder.

Hungerspelen handlar subtilt om att "flicka sig" på olika sätt enligt Nilson (2013:194), vilket märks i hennes obligatoriska makeover inför uppvisningen i huvudstaden och att hon är i en kärlekstriangel med Peeta och Gale. Samtidigt finns exempel på vilken feminitet hon inte ska utöva, såsom att efterlikna sin mor. "Tillspetsat handlar det om att distansera sig från dels den fula feministen, dels den promiskuösa slampan. Det handlar om att bryta sig loss från en äldre generations föråldrade feminitet" (Nilson, 2013:194). Genom böckerna går Katniss och Em i Meg Cabots *Airhead* från att vara osäkra pojkflickor till att bli kvinnor som utövar feminitet på ett korrekt sätt (Nilson, 2013:194). Katniss är förvisso aggressiv och våldsam, vilket är ett typiskt drag för kvinnor i dystotopier men som också aktivt tonas ner genom att

² Förklaras närmre i sektion 4.1 Genusteori.

exempelvis göra de starka kvinnorna till sexobjekt, såsom att Katniss är föremål för två pojkars kärlek (Nilson, 2013:204). Kvinnornas aggressivitet tonas även ned genom att förklaras i termer av beskydd, av exempelvis ett barn, så även om kvinnan är våldsam är det i syfte att vara omhändertagande vilket anses typiskt kvinnligt i motsats till våldsamhet. Enligt Nilson (2013:204) är det en strävan i den dystotopiska genren att visa upp ”den faktiska kvinnan under” och att omständigheterna gjort henne våldsam, så som att Katniss försvarar sin lillasyster Prim och flickan Rue. Undersökningar visar att män kan vara mer aggressiva utan provokation, men med provokation blir män och kvinnor lika aggressiva - skillnaden är att kvinnans vrede förlöjligas och ses som onaturlig, och får skällsord därefter såsom bitch, argbigga, käring eller klimakterietant, som om det vore en hormonell bieffekt (Nilson, 2010:146).

Relationen med Peeta verkar vara genusöverskridande då Katniss är den som beskyddar honom, jagar och dödar, men detta är enligt Katherine Broad (2013:126) endast ytligt då den duktiga flickan trots allt är den som ska hjälpa istället för att bli hjälpt. Trots att Katniss är aggressiv och våldsam är hon ändå typiskt omhändertagande, enligt Broad (2013:126) är alla hennes handlingar i revolten motiverade av Peeta och den ljusa framtid han står för. Andræ (2001:119) menar att detta är ett typiskt drag för de tidiga flickböckerna, att hjälpsamhet är en dygd. I slutändan lägger Katniss pilbågen på hyllan och skaffar egna barn, trots att hon svurit att inte göra det, och inbäddas då i en mer traditionell kvinnoroll, hävdar Nilson (2013:205), likt de Wahlströmska flickorna som gifter sig eller återvänder till hemmet.

2.2.3 Pojkböcker

Idealet för pojkarna i pojkböckerna är att ge sig ut i offentligheten och bli gentlemän och äventyrare med egenskaper såsom att vara modiga, muskulösa, moraliska och äventyrliga (Andræ, 2001:176). Sociologen Kimmel har urskiljt tre typer av manlighet i den nordamerikanska historien som var och en satt sin prägel på pojkböckernas mansideal: den första typen är *den förnäme patriarken* med ursprung i Storbritanniens överklass och som kännetecknar gott uppförande, hederskänsla, och god smak. Den andra typen, *den hjältemodige hantverkaren*, har europeiskt ursprung och står för självständighet, strikt uppträdande mot kvinnor, pålitlighet och lojalitet men framförallt hårt arbete och stolthet över sitt hantverk (Andræ, 2001:161). Den tredje typen kallas *the self-made man* som bottenar i kapitalism och grundar sig på aktiviteter i den offentliga arenan där framgång är lika med status och ekonomisk tillväxt, men som förutsätter social och geografisk rörlighet (Andræ, 2001:161). Den sistnämnda typen blev symbol för medelklassens manlighet men präglades samtidigt av oro och

rastlöshet då manligheten konstant måste förnyas i den offentliga sfären inför andra män (Andræ, 2001:161).

Öhrn (2009:35) menar att marknadekonomins och medelklassens stora genomslag på 1800-talet förändrade pojkarnas värld och därmed både innehåll och form i pojkböckerna. Fäderna, som på 1700-talet skulle uppfostra sina söner, blev mer och mer frånvarande i hemsfären som då blev mer distinkt kvinnlig (Öhrn, 2009:35). För pojkarna betydde detta att de växte upp i en kvinnlig värld för att möta en kontrasterande manlig värld i vuxenlivet enligt Öhrn (2009:35), vilket lade grunden för pojkarnas egen kultur.

När den offentliga världen sedan blev för belastande för männen sågs hemmet, kvinnornas sfär, som en plats för återhämtning och vila (Andræ, 2001:161). "Medan flickorna inriktas mot en heterosexuell karriär, inskolas pojkarna i homosociala affärer" vilket innebär att männen, i sitt arbetsliv, endast kommer att ha med andra män att göra medan kvinnorna sköter relationerna och hemmet (Andræ, 2001:245). I böckerna för yngre pojkar kan flickorna representera hemmet i form av regler och vuxenhet, vilket hotar deras manlighet, så i protest drar de in "pojkarnas materia" inomhus i fiendevärlden, nämligen smuts (Öhrn, 2013:45). Även en negativ inställning till skolan präglar pojkarnas självbild och konstruerandet av manlighet i pojkböckerna, så medan flickorna är positiva till skolan som traditionellt tillskrivs omanliga egenskaper, söker de sig hellre att lära sig av "livets praktiska skola" ute i världen (Öhrn, 2009:40-42).

Medan den yngre mannen står för just avstånd till hem och skola så kan de yngre flickorna i pojkboken, till exempel en syster, ta på sig en moderlig och omhändertagande roll visar Öhrn (2013:48). Den äldre mannen i böckerna har förvisso stor rörlighet, men är något närmare hemmet eftersom att han ska sköta försörjningen i familjen (Andræ, 2001:211).

Flickor och kvinnor har en marginaliserad roll i pojkböckerna och har enligt Andræ (2001:235) främst i uppgift att hjälpa pojkarna medan Öhrn (2013:44) menar att flickornas närvaro syftar till att visa upp pojkarna som "normala", nämligen heterosexuella. Detta romantiska intresse för flickorna är dock inte acceptabelt förrän sen tonår, och ses ned på hos de pojkar som upplever detta tidigare, medan flickornas intresse för pojkar sker redan i en något yngre ålder (Öhrn, 2013:46-47). Kvinnornas undanskymda roll syns även i att de kan beskrivas som ett opersonligt kollektiv (Öhrn, 2013:44). Detta syns även i Andræ's (2001:204) studie då hon ger exemplet med gäster på ett kalas: fäderna beskrivs som individer som ger ordentliga presenter medan mödrarna bara tar med sig sötsaker överlag och förklaras i plural utan egna identiteter. För att flickorna och kvinnorna ska kunna imponera på och uppskattas av pojkarna krävs de att de efterliknar manliga egenskaper, vilket beskrivs som att vara "klämmig" i äldre pojkböcker, vilket motsvarar dagens pojkflicka (Öhrn, 2013:49).

Bland de undanskymda flickorna i pojkböckerna har Öhrn (2013:42) urskiljt fyra olika roller: systemen, kompisen, den tillbedda och den indirekta flickan (en pojke som betar sig flickigt). Dessa är mestadels passiva och alltid i sällskap med män. De kan även förändras då exempelvis en flickkompis kan bli föremål för pojkens lust (Öhrn, 2013:42). Dessa fyra kategorier för flickor i pojkboken som Öhrn (2013) har etablerat kan underlätta analysen av de kvinnliga karaktärerna i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* för att se om de fortfarande går att använda som redskap i en nyare pojkvald bok.

I Telfords (1999:119) studie framkommer att pojkar givetvis också kan uppskatta läsning men att det är ett intresse som inte bör visas upp då det ses som något feminint och strider mot den manliga normen. Detta gör det problematiskt för pojkarna att läsa i skolan och samtidigt forma sin maskulina identitet, särskilt när böckerna som läses ofta motstrider deras intresse menar Telford (1999:93), då de hellre läser fantasy än realistiska berättelser. I studier framgick att pojkar framförallt vill läsa fiktion, äventyr, humor och om fotboll, påvisar Telford (1999:98), vilket delvis kan förklara varför *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* från 2011 har blivit så populär och är därför relevant för denna studie att analysera. Enligt en artikel i DN av Letmark (2014) har den självbiografiska boken om Zlatan, skriven tillsammans med David Lagercrantz, nått ut till en publik som inte annars läser - bland annat till unga män i förorten med invandrarbakgrund. Molloy har uttalat sig om boken och menar att Zlatan är en urtyp för en manlighet som pojkar eftersträvar, vilket exempelvis syns i hans många tatueringar på omslaget som signalerar att han inte är rädd för smärta (Letmark, 2014). Lagercrantz menar att det inte räcker med att en bok är spännande eller rolig, den måste även vara cool och kunna bidra till läsarens identitetsformande - men framförallt inger boken hopp för pojkarna (Letmark, 2014).

Efter genomgång av pojk- och flickböcker samt beskrivning av kvinnliga och manliga karaktärer har ett antal stereotyper bland könen synliggjorts. För att vidare få syn på dessa schabloner ges nedan en kort presentation av vad som anses vara typiskt kvinnligt eller manligt språkbruk, i syfte att använda i analysen av stereotypa män och kvinnor.

2.3 KVINNORS OCH MÄNS SPRÅKBRUK

Ytterligare en annan aspekt av genusanalys, som vi menar även är användbart i litteraturstudier för att ytterligare få syn på och förstärka eventuella stereotyper, är att undersöka hur manliga och kvinnliga karaktärer talar enligt vad som anses typiskt kvinnligt eller manligt språkbruk. Enligt Jennifer Coates (2004:126) forskning finns generella mönster: att män har en samtalstil som går ut på att bestämma och behålla makten medan kvinnors stil baseras på solidaritet och att ge support, vilket kan sammanfattas i att kvinnor använder en samarbetande stil och män en

tävlingsinriktad stil. Enligt Deborah Tannen (1992:75) kan det beskrivas som att män känner sig tryggare i offentliga samtal, informationssamtal, och kvinnor snarare känner sig trygga i privata samtal om relationer. En tävlingsinriktad stil präglas av avbrytande samt byte av samtalsämne i strävan efter att kontrollera samtalet, medan en samarbetande stil märks i inbjudande av andra genom exempelvis frågor och genom att ge minimala responser som ”mm” och ”ja” för att visa support och engagemang inför vad talaren säger (Coates, 2004:126-128). Ett typiskt drag i framförallt kvinnlig samtalsstil är så kallade ”hedges”, att gardera sig, och det används med fördel för att respektera de andra i samtalet och för att kunna tala om känsliga ämnen (Coates, 2004:129). En möjlig nackdel med hedges, ord likt *kanske, typ, ungefär, möjligen, nog, rätt* och så vidare, är att det förminskar talarens uttalande och kan låta ursäktande och osäkert.

Kvinnor tenderar dessutom att sträva efter ”overt prestige”: att tala korrekt och hålla sig till det allmänt önskvärda sättet att tala på, medan män oftare söker ”covert prestige”, vilket sker inom mer stängda områden, exempelvis arbetsplatser, och är raka motsatsen - det innebär svordomar och tabuord, samt inget tvång på korrekthet (Coates, 2004:64). Coates (2004:14) menar även att det mer vulgära språket, såsom svordomar, inte bara hör ihop med män, utan även med arbetarklassen. Om kvinnor däremot försöker anamma ett manligt talarsätt, vilket ofta krävs inom tidigare mansdominerade fält, ses de som okvinnliga och aggressiva, de blir även illa omtyckta, om de försöker tala längre, högre och med mer självsäkerhet (Tannen, 1992:245).

Ett annat väldiskuterat fenomen i samtal mellan män och kvinnor är smeknamn som bär på ömhetsbetygelse, enligt Sally McConnell-Ginet (2008:85), och att de betyder olika saker i olika kontexter. En äldre kvinna kan mycket väl använda ord som *honey, raring* eller *sötnos* till yngre pojkar på ett moderligt sätt, även om de är främlingar, men det blir genast problematiskt om en man använder dem till en kvinna han inte känner (McConnell-Ginet, 2008:85). Ord som *baby, sweetie* eller *cutie* ses genast som nedvärderande om de används till främmande kvinnor, och undviks därför av många män utöver intima situationer (McConnell-Ginet, 2008:85).

3 METOD OCH MATERIAL

Nedan kommer redogöras för den metod och det material som legat till grund för studien, men även de avgränsningar som gjorts vid valet av vilka metoder och vilket material som kommit att användas.

3.1 LÄSPROJEKT OCH LÄSLISTA

Som grund för denna studie används ett läsprojekt som genomfördes på en gymnasieskola i södra Sverige. Projektet går ut på att eleverna själva får välja böcker att låna, som de sedan ska läsa på lektionstid under vissa perioder av terminerna. Eftersom syftet med denna studie är att undersöka genusaspekten i de böcker elever läser när de själva får välja litteratur samt skillnader och likheter i elevernas bokval, så passar detta projekt bra att använda, då det ger möjlighet att jämföra samtliga elevers val av läsning, även de som normalt sett inte läser på fritiden. Undersökningen görs i två gymnasieklasser med 24 elever närvarande i den ena klassen och 20 elever närvarande i den andra klassen. Projektet pågår under två veckor och efter en vecka sammanställs en läslista över vilka böcker de elever som är närvarande under lektionen läser.

Den läslista som sammanställts ligger sedan till grund för valet av de böcker som väljs ut för att analyseras ur ett genusperspektiv. För att begränsa antalet böcker att analysera beslutas att två böcker från elevernas läslista väljs ut, en som läses av flickor och en som läses av pojkar. De böcker som valts ut för studien är Suzanne Collins roman *Hungerspelen*, som skrevs 2008 och är första boken i en trilogi och därför får representera de tre böckerna ur *Hungerspelen*-trilogin, samt biografen *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* skriven av David Lagercrantz och Zlatan Ibrahimović 2011.

Inför läsprojektet har läraren rekommenderat boken *Stjärnlösa nätter* skriven av Arkan Asaad 2011 och därför görs valet att inte ta hänsyn till att två elever valt att läsa denna, eftersom det finns en möjlighet att de blivit påverkade i sitt val. Trots att två pojkar läser böcker ur en bokserie skriven av Patricia Cornwell väljs *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) eftersom läraren, under en intervju med henne, nämnde att just den boken varit populär bland pojkar under samtliga perioder av läsprojektet. *Hungerspelen* har blivit populär inte enbart som bok utan har även filmatiserats och dess popularitet kan jämföras med Twilight-trilogin som skrevs av Stephanie Meyer (Nilson, 2013:194). Den genomslagskraft som *Hungerspelen* har haft både som bok och film är avgörande för valet att analysera den. Även *Silvrets rike* skriven av Conn Iggulden läses av två elever men väljs bort, detta på grund av att det är en pojke och en flicka som läste boken och de två böcker som väljs ska representera en flickvald och en pojkvald bok.

3.2 LÄRARINTERVJU OCH TRANSKRIBERING

Utöver den läslista som sammanställts så genomförs även en intervju, under en VFU-period, med läraren som startat det läsprojekt som används som underlag för studien. Intervjun utförs i

skolans konferensrum, ett rum som ofta används av personalen för möten av olika slag och intervjun är 25 minuter och 20 sekunder lång.

Intervjumetoder kan delas in i olika sätt att genomföra dem på. Enligt Martyn Denscombe (2009:234-235) kan en intervju vara semistrukturerad, vilket innebär att intervjuaren har en färdig lista med frågor som ska diskuteras under intervjun, men ändå är öppen för flexibilitet i intervjun och låter den intervjuade få utveckla sina svar. Ett annat sätt att genomföra en intervju på är genom en ostrukturerad intervju, där intervjuaren startar intervjun och låter den intervjuade prata fritt utan att forskaren ingriper och avbryter (Denscombe, 2009:235). Enligt Denscombe (2009:235) är det vanligt att intervjuer utförda med dessa metoder rör sig fram och tillbaka mellan varandra, vilket även intervjun som genomförts för denna studie visar på. Intervjuaren börjar med att ställa en fråga till läraren, som sedan får berätta, förklara och utveckla sitt svar. Det är inte förrän läraren inte längre har mer att säga och tempot i intervjun börjar avstanna som intervjuaren ställer en ny fråga som för intervjun vidare.

Forskningsetiska principer har tagits hänsyn till, framförallt de fyra begreppen ”sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och konfidentialitet” (Vetenskapsrådet, 2011:66). Den intervjuade läraren är införstådd med uppsatsens syfte och frågeställning och ger även sitt samtycke till att namnges i uppsatsen (Vetenskapsrådet, 2011:42). Trots detta väljer vi att anonymisera läraren. Det går inte att härleda undersökningen till deltagarna, den läslista som är gjord går inte att koppla till vilka klasser som är berörda eller vilken elev som läst vilken bok och varken namnet på projektet eller de sociala medier som använts i projektet namnges (Vetenskapsrådet, 2011:67). Sist men inte minst har även hänsyn tagits till konfidentialitet. Den insamlade datan, ljudfilen med intervjun såväl som transkriberingen är inte offentlig, men finns att begära från författarna, med förbehåll att ovanstående forskningsetiska principer iakttas, till exempel vid granskning av studien (Vetenskapsrådet, 2011:67).

Intervjun spelas in för att sedan transkriberas. En nackdel med ljudinspelningar är att det endast är talet som registreras så kroppsspråk och andra faktorer missas (Denscombe, 2009:259). Vid transkriptionen tas hänsyn till pauser, skratt och även läten, såsom ”ehm”, ”eee” eller ”eeeh” som läraren ger ifrån sig när hon funderar över vad hon ska säga härnäst. Längre pauser, eller i transkriptionen egna inflikade kommentarer om skratt eller annat, markeras med [], till exempel ”[paus]”, medan kortare pauser markeras med kommatecken. Transkriptionen av intervjun görs för att under arbetets gång lättare kunna hänvisa till vad läraren sagt i intervjun.

3.3 ARBETSFÖRDELNINGAR OCH LITTERATURSTUDIER

Viss arbetsfördelning är gjord under arbetets gång. Linda genomför intervjun och Cecilia transkriberar den. På detta vis är båda insatta i intervjun inför analysen. De två böcker som valts ut att undersöka läses av båda, men för att täcka ett så stort område av faktalitteratur som möjligt har dessa delats upp mellan oss. Efter att intervjun och transkriberingen är gjord, läslistan sammanställd och de två böcker som ska analyseras har valts ut så läses de två elevvalda böckerna först. Att läsa faktalitteraturen före de böcker som ska undersökas erbjuder vissa fördelar, såsom till exempel att den kunskap som tillskansats under läsningen genererar andra och mer medvetna fynd i böckerna som ska analyseras. Beslutet att istället läsa de elevvalda böckerna först görs då vi dels anser att genom att börja med att läsa dem så vet vi sedan vad som är relevant för vår studie och de valda böckerna när sedan faktalitteraturen studeras och dels så är det lättare att leta upp ett särskilt stycke man minns ur den utvalda boken, än att behöva bläddra igenom flertalet faktaböcker för att hitta information man minns och i efterhand upptäcker är relevant för analysen. De elevvalda böckerna såväl som faktalitteratur har studerats med hjälp av nykritikens närläsning, där relevanta och intressanta stycken, ord och meningar har markerats för att sedan studera och diskutera dessa djupare. Trots att nykritikerna anser att man inte bör studera texten med endast ett fokus så är det ändå deras metod för närläsning som har passat bäst för att studera *Hungerspelen* och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* för att ta del av språkbruk, detaljer och tendenser i texten som kan hjälpa till att besvara studiens frågeställningar. Ännu en anledning att använda nykritikens närläsning är det fokus på texten som studien har, då författarna och deras liv inte har tagits hänsyn till i analysen.

Den faktalitteratur som har använts för studien väljs ut genom att söka på orden och ordkombinationerna ”Zlatan”, ”Genus ungdomslitteratur”, ”Diskursanalys”, ”Boys reading” och ”Ungdomars läsning” både på Libris genom Kungliga Bibliotekets hemsida³ och i databasen genom biblioteket på Högskolan Kristianstads hemsida. Relevant litteratur lånas sedan hem och studeras.

En kvalitativ analys görs, av de texter som lästs, ur ett genusperspektiv där huvudrollsinnehavare, könsfördelning och framställning av män och kvinnor, såsom till exempel utseende, handlingar och språkbruk, kommer vara i fokus. Även en kortare, överskådlig kvantitativ analys kommer göras utifrån samtliga elevers bokval där bland annat vilka genrer eleverna har läst studeras, vilka genrer som flickor respektive pojkar läser och även om det är kvinnliga eller manliga författare. Detta analyseras ur ett genusperspektiv. Analysen

³ www.kb.se

är induktiv, då det resultat som presenteras är baserat på vad som återfinns i texterna samt att även om viss data avviker från mängden så kommer det resultat som övervägande del av datan visa på anses vara det som stämmer (Nationalencyklopedin, induktion, 2014).

4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Under denna rubrik presenteras de teoretiska utgångspunkterna för studien, som ska analysera två böcker ut ett genusperspektiv med hänsyn till intersektionalitet och litteraturteori.

4.1 GENUSTEORI

Genusforskning är ett tvärvetenskapligt forskningsfält som undersöker konsekvenserna av våra föreställningar om manligt och kvinnligt inom olika områden definierar Maria Hedlin (2004:15) i *Lilla genushäftet*. Grunden till genusforskningen lades under 1960-talet när allt fler kvinnor sökte sig till universiteten och upptäckte att forskningen i majoritet var androcentrisk, manscentrerad - det vill säga att studierna undersökte människors beteende och villkor men att kvinnor var helt exkluderade i dessa studier (Hedlin, 2004:15). Som komplement till de androcentriska studierna växte då *Women's studies* fram under 1960-talet i USA och till följd fick svenska universitet kvinnovetenskaplig forskning några år senare (Hedlin, 2004:15).

Under sent 1970-tal in på 1980-talet började ordet *gender* användas inom den dominanta, amerikanska kvinnoforskningen och började alltmer ersätta det tidigare använda begreppet *könsroll*, menar Hirdman (2001:12) i *Genus – om det stabila föränderliga former*. Anledningen till att könsrollsbegreppet förlorade sin kraft var att inneboende i ordet fanns en ofrånkomlig uppdelning mellan våra socialt konstruerade roller och våra faktiska biologiska kön, vilket också har en oskiljbar sexuell association förankrad i en gammal genuskonst (Hirdman, 2001:13-15). Thurén (2000:14) menar dock att genusforskare inte förnekar biologiska skillnader eftersom mäns och kvinnors kroppar faktiskt är olika, däremot är det inte fokus för forskningen utan synen på hur dessa kroppar borde visas upp eller döljas, hur de ska kläs, smyckas och sminkas samt hur perspektiven skiljer sig kulturellt och historiskt. I motsats till könsrollsbegreppet möjliggjorde ordet *gender*, översatt till *genus* som introducerats i Sverige under 1980-talet, detta perspektiv: en förståelse av kvinnors underordning, människors delaktighet i den och att det är skillnad på det biologiska könet och det formade (Hirdman, 2001: 12-15).

Att förstå genus - tankar/praktiker/vanor/föreställningar om människor som kön - som en mänsklig uppfinning, en artefakt, en konstgjordhet, innebär att man försöker suddas ut denna hårda uppdelning, att man försöker nå en förståelse som kommer förbi den dualistiska indelningen av kropp/kön - genus. (Hirdman, 2001:14).

Hirdman (2001:16) hävdar att genus är fäst vid allt, inte bara mänskliga kroppar: tankar om vad som är manligt respektive kvinnligt genomsyrar allt i världen runtomkring oss, och det som är manligt är normen och överordnat det kvinnliga. Britt-Marie Thurén (2000:26-28) instämmer och menar att mycket är genusifierat i samhället, kodat som manligt eller kvinnligt, såsom arbetsuppgifter, egenskaper, platser, kroppsrörelser och färger. Exempelvis finns det en stor horisontell könssegregering på den svenska arbetsmarknaden där undersköterska/ vårdbiträde är det kvinnotätaste arbetet, vid sidan av läraryrket, medan företagssäljare är det manstättaste (Hedlin, 2004:12-14). Det har även skett en vertikal könssegregering då kvinnor inte avancerar likt män och inte når särskilt många höga positioner (Hedlin, 2004:13). Enligt sociologen R.W. Connell (2003:13) kan denna arbetsuppdelning mellan män och kvinnor delvis bero på att pojkar tidigt uppmuntras indirekt till våld via media och skola genom tävlingsanda och grupstryck, vilket leder till att det är de unga männen som får de arbeten som involverar våld: polis, militär och väktare. Flickorna, som fostras till att bli omhändertagande och moderliga, får däremot de yrken som enligt Connell (2013:13) reparerar detta vålds konsekvenser: sjuksköterska, psykolog och socialarbetare.

De normer som existerar kring män och kvinnor lever kvar eftersom vi ger uttryck för dem. Vi förhåller oss ständigt till andra människor och oss själva baserat på kön, både medvetet och omedvetet, och detta introducerade West och Zimmerman som att man *gör genus* (Hedlin, 2004:22). Vi uppfattar könsrollerna som stabila och naturliga, men det är snarare en handling: det finns inte naturligt i människan utan är något som ständigt ska *göras* genom att förhålla oss till de rådande dominerande normerna (Hedlin, 2004:22). Med sociologen Eva Lundgrens ord sker en *könskonstituering*: identitetsskapande i förhållande till könsnormerna (Andræ, 2001:19). I specifikt litteraturstudier används främst begreppet *performativt genus*, myntat av Butler, som studerar hur karaktärerna betar sig enligt föreskrivna normer, som om de följer ett genusmanuskript (Nikolajeva, 2009:13).

På så sätt reproduceras könsskillnaderna ständigt av både män och kvinnor, om än på ett omedvetet plan. Connell (2003:14) ger som exempel Super Bowl, det vill säga finalmatchen i den nationella ligan i amerikansk fotboll. På planen syns maskulina, brutala spelare och en

hejaklack av smala, leende kvinnor som hejar på i pausen - denna uppdelning av manliga och kvinnliga roller är inte bara ett återspeglade av den nuvarande verkligheten och hur vi uppfattar genus, utan det hjälper också till att förmedla och förstärka dessa genuskillnader. All kultur bidrar till att konstruera dessa könsroller, vilket gör det intressant att studera hur litteraturen bidragit till denna process under tid och även hur den kan dekonstruera genuskonstruktioner för att skapa nya skriver Paul Tenngart (2010:123), vilket också syns i Connells citat nedan:

Att vara man eller kvinna är därför inget oföränderligt tillstånd utan ett ständigt pågående arbete. En av den franska kvinnorörelsens pionjärer, Simone de Beauvoir, har beskrivit detta i ett klassiskt citat 'Man föds inte till kvinna, man blir det'. Även om kvinnors och mäns situationer inte är helt parallella, gäller den principen även för män: man föds inte maskulin, utan man lär sig och utvecklar maskulinitet så att man blir man. (Connell, 2003:15)

Connell (2003:15) överensstämmer i sitt citat med West och Zimmermans teori kring genus, att det framstår som stabilt men att det egentligen är komplext och osäkert då det förändras över tid. Av den anledningen omöjliggörs tanken på att manlighet och kvinnlighet är något naturligt som vi föds med, även om detta är en ganska vanlig syn på könsroller vilket har gett upphov till skandal när något bryter mönstret, såsom homosexualitet (Connell, 2003:14). Inte heller är det något vi påtvingats enbart av sociala normer: "Alla människor konstruerar sig själva som maskulina eller feminina. Vi intar en plats i genusordningen - eller förhåller oss till den plats vi blivit tilldelade - genom vårt sätt att uppträda i det dagliga livet" (Connell, 2003:15). Redan vid födseln tilldelas människor en roll av andra och könen hålls aktivt isär genom att behandla flickor och pojkar olika: pojkarna beskrivs som stora och starka oberoende av deras faktiska fysik medan flickor tilltalas med ljusa och barnsliga röster, något som många gör oreflekterat och som är ett exempel på att omedvetet "göra genus" och reproducera skillnader (Hedlin, 2004:17). Konstant tillskriver vi och förväntar oss olika saker av människor beroende på deras kön. Detta märks överallt i alla kulturer, i litteraturen, på Super Bowl, i skilda böcker för flickor och pojkar - och allt bidrar kontinuerligt till *könsdikotomisering*: ett tydliggörande och isärhållande av skillnaderna mellan man och kvinna (Andræ, 2001:20).

Idag blir det dessutom allt vanligare att föra in etnicitet, klass och sexualitet i genusforskningen för att belysa det från olika perspektiv och göra begreppet *genus* mer mångfacetterat (Hedlin, 2004:16), så kallat intersektionalitet, vilket kommer att belysas i följande avsnitt.

4.2 INTERSEKTIONALITET OCH GENUS

Nina Lykke (2003:48) menar att genusforskningen kan ha blivit för ensidig i ett samhälle som idag präglas av mångfald och lyfter begreppet *intersektionalitet* som användbart för att vidga genusbegreppet och inkludera viktiga aspekter som tidigare inte tagits med i beräkning. Intersektionalitet är ett kulturteoretiskt begrepp som betyder att genomskära eller korsa, och används för att "beskriva en analys som innebär samverkan mellan olika samhälleliga maktasymmetrier, baserade på kategorier såsom genus, sexuell preferens, klass, profession, ålder, nationalitet etc" (Lykke, 2003:48). Begreppet har indirekt använts sedan 1970-talet inom feministisk teori, exempelvis inom feministisk marxism då det primära undersökningsperspektivet blev relationen mellan klass och genus (Lykke, 2003:50). Istället för att genusforskningen är begränsad till skillnaderna mellan män och kvinnor, som skapats av historiska maktstrukturer, kan nu även skillnader mellan kvinnor belysas med hänsyn till klass, ras, etnicitet och ålder samt skillnader inom varje individuell kvinna (Lykke, 2003:51). Precis som kvinnoforskningens födelse bestod i upptäckten av att mannen sågs som norm och kvinnan som avvikande, så har genusforskningen kritiserats av svarta kvinnor som påpekat att den vita, västerländska kvinnan nu var norm för "kvinnan", vilket skapade ett behov av ett begrepp såsom intersektionalitet som inkluderade fler kategoriseringar (Hedlin, 2004:23).

Begreppet kan bli ett gott redskap för att förstå subjektets villkor i ett samhälle som bland annat karakteriseras av förändrade genusrelationer, migration, globalisering, en minskad betydelse för nationalstaterna, nya livsstilar, livs- och samlivsformer, förändrade relationer mellan barn och vuxna, unga och gamla samt nya professioner. (Lykke, 2003:52)

Intersektionalitetsbegreppet utgår ifrån att alla olika kategoriseringar: genus, klass, etnicitet och sexualitet samverkar och bärs upp av varandra i konstruerandet och rangordnandet av människor, och studerar därför de inbördes samspel som skapar makt och ojämlikhet (Hedlin, 2004:23). Med detta perspektiv används två begrepp som även används inom genusforskningen: *isärhållande* och *hierarki*, då man synliggör vem/vilka som besitter makten och hur den tas i anspråk genom att skapa ett "vi" och "dem" mellan exempelvis man och icke-man, svensk eller icke-svensk (Hedlin, 2004:24). Detta syns bland annat i Wahlströms dikotomisering av flick- och pojkböcker, med grön rygg för pojkar och röd rygg för flickor och det faktum att de har helt olika innehåll (Andræ, 2001:33). Hierarkin, att mannen är norm, syns i att de gröna pojkböckerna gick under etiketten "ungdomskultur" medan de röda fick etiketten "flickböcker". I pojkars socialisering sker en exkludering av det feminina då studier visar att

man blir manlig genom att vara icke-feminin, vilket syns redan i förskolan då pojkar kan utsätta andra pojkar för homofoba uttryck skriver Kira Hall (2008:367). Feminiteten utgör grunden för dessa anklagelser, såsom morsgris, mes, sillmjölke..., som pekar på svaghet hos den anklagade som då blir utfrysad av andra pojkar (Molloy, 2007:78). Ett isärhållande och hierarkiserande av könen sker konstant och alla människor och all kultur är del av denna process, exempelvis sker det redan i bemötandet av ett nyfött barn som Hedlin (2004) påpekar i föregående avsnitt.

På samma sätt som man kan göra genus så kan man göra svenskhet och Hedlin (2004:24) ger ett exempel från hennes studie där en flicka med utländsk bakgrund väljer att klä sig enligt svenska feminitetsnormer istället för i till exempel slöja. Att följa skolans svenska feminitetsnorm kan begränsas av andra faktorer, såsom hudfärg, namn och brytning, och i vissa fall även av ekonomi. På så vis kan genus även vara klassmärkt då studier visar att arbetarflickor inte kan leva upp till normen för flickor i skolan på grund av ekonomiska resurser (Hedlin, 2004:24). Detta syns givetvis även i litteratur, som exempelvis Elias i ungdomsboken *Shoo bree* som önskar sig en vacker svensk tjej, bil, flott hus och välbetalt jobb. Att erövra en svensk tjej som kille med invandrarbakgrund är ett sätt att möjliggöra inträde i ett samhälle som annars nekar honom (Nilson, 2010:76).

Ett annat tydligt exempel på intersektion mellan genus och etnicitet framkommer ur Paulina de los Reyes (2007:48) studie då hon finner att etniska stereotyper alltid är bekönade, aldrig könsneutrala, då etnisk diskriminering får olika konsekvenser för kvinnor och män. I media förknippas ofta invandrarkillen med problem medan ”invandrartjejen” är den duktiga som hjälper till hemma, alternativt något spännande och exotiskt (de los Reyes, 2007:48-50). Med andra ord är det idag svårt att analysera genus med hänsyn endast till vad som anses vara manligt och kvinnligt, utan att se andra påverkande aspekter.

Dessa olika kategoriseringar är mer sammanflätade och föränderliga i dagens mångfaldiga samhälle och inte lika stabila och konkreta som de en gång varit, de leder alla till ojämlika villkor. Därför uppmanar Lykke (2003:53) genusforskare att ta hänsyn till intersektionaliteten i sin forskning. Eftersom denna studie fokuserar på litteraturanalys av två böcker illustreras även litteraturteori och nykritiken i följande avsnitt.

4.3 LITTERATURTEORI

Inom litteraturteori har det genom historien skett förändringar och en utveckling av olika teorier och ställningstaganden och det finns olika sätt att ta del av texter och tolka dem på enligt Claes-Göran Holmberg och Anders Ohlsson (1999:38). Anne-Kari Skardhamar (2011:65) har delat in olika litteraturteoretiska metoder och deras principer i en modell med fyra kategorier:

det författarorienterade angreppssättet, det samhällsorienterade angreppssättet, det textorienterade angreppssättet och det läsoorienterade angreppssättet (Skardhamar, 2011:65-66). Även Malmgren använder sig av dessa begrepp och nedan presenteras det textorienterade angreppssättet, då nykritiken, som använts för vår studie, kategoriseras under detta angreppssätt.

4.3.1 Det textorienterade angreppssättet

Inom det textorienterade angreppssättet kategoriseras bland annat nykritiken, strukturalismen och dekonstruktionen (Skardhamar, 2011:66). Dessa metoder försöker samtliga besvara frågor om texters språkliga verkningsmedel, men använder sig av olika metoder för att nå fram till svaren (Skardhamar, 2011:66). Strukturalisterna letar efter motsättningar i texter, nykritikerna efter estetiska verkningsmedel samt textens helhet och dekonstruktivisterna vill uppmärksamma språkets utformning hellre än textens helhet (Skardhamar, 2011:66). Fördelarna med dessa metoder är att de har texten och dess verkningsmedel i centrum, vilket ur en pedagogisk synvinkel kan skapa både kritisk hållning och kvalitetsmedvetenhet hos elever (Skardhamar, 2011:66). En nackdel med textorienterade angreppssätt är dock att de inte tar hänsyn till textens historiska kontext (Skardhamar, 2011:66).

Nykritiken växte fram i USA under 1920-1930-talen och spred sig sedan vidare till Europa (Skardhamar 2011:26). Nykritiken var som störst under mitten av 1900-talet, men mötte stark kritik bland annat av fenomenologerna som anser att litterära verk är påverkade av författarna och att det är viktigt att tränga in i författarnas medvetande och återskapa det för att förstå en text (Holmberg & Ohlsson, 1999:38-39). Vid de amerikanska universiteten vägde nykritikens teorier tungt för litteraturstudier och dess påverkan på litteraturforskningen syns fortfarande (Tenngart, 2010:14-15). Poeten T.S. Eliot menade att en text måste vara skriven så objektivt att den kan stå för sig själv, utan kunskaper om författarens tankar och ställningstagande, för att läsaren själv ska kunna göra texten subjektiv och skapa en mening genom att applicera sina egna erfarenheter och tankar på det lästa, en ståndpunkt som utgjort utgångspunkten för nykritiken (Tenngart, 2010:26). Författarnas intention med texten anses vara oviktig eftersom det dels är omöjligt att veta hur någon annan tänkt, dels är det inte intressant i förhållande till texten att veta och dels kan författaren både ha lyckats eller misslyckats med att försöka få fram sina tankar om texten, vilket innebär att det inte är relevant att ta hänsyn till sådana tankar vid en analys av texten (Tenngart, 2010:26). Skardhamar (2011:26) belyser även det faktum att det är textens utformning och innehåll som gjort författaren känd, inte tvärtom, och att det därför inte är relevant att veta något om författaren

som person. Det är enligt nykritikerna endast den text och de ord som finns i en bok som ska undersökas och för att göra det så ska hela texten tas hänsyn till (Tenngart, 2010:26-27, Skardhamar, 2011:26).

Med nykritikens närläsning studeras och analyseras både texten och viktiga detaljer, som sedan vrids och vänds på, samt jämförs med varandra för att slutligen skapa en tolkning (Tenngart, 2010:27). Detaljer som till exempel ordval, ordförbindelser, språkliga bilder, paralleller och kontraster tas hänsyn till inom nykritikens närläsning, som belyser både små delar av texten såväl som textens helhet, som framkommer genom till exempel språk och ordval (Skardhamar 2011:25). Skardhamar (2011:25) menar även att det är viktigt att, vid en analys med hjälp av närläsning, tänka på att man inte följer en redan färdig mall utan att man är uppmärksam vid läsningen och låter texten styra arbetets gång. Genom närläsningen uppmärksammas först något intressant och sedan studeras detta närmre (Skardhamar 2011:25).

Till skillnad från Skardhamar förhåller sig Malmgren (1997:76) uttalat kritisk till nykritiken som han anser är styrd av regler bestämda av textens struktur, såsom till exempel genrer. Precis som det i olika sporter finns regler för dess utövare att följa så menar Malmgren (1997:76) att det enligt textorienterade litteraturteorier, som till exempel nykritiken, finns regler även för hur en text ska läsas.

I en studie som utfördes visade det sig att elever gärna ville diskutera de texter de läste eftersom det hjälpte dem att förstå texten bättre när de fick ta del av varandras tankar och upplevelser såväl som lärarens och på så sätt fick med sig fler verktyg som hjälp att läsa mellan raderna samt att lättare tolka det de läste (Skardhamar 2011:26).

De invändningar som nykritiken mött är bland annat att den bortser från till exempel historiska händelser eller idéströmmingar, miljöer och saker i författarens liv som kan ha påverkat texterna under tiden de producerats och som hade kunnat förse läsaren med tankar och referenser som hade ökat förståelsen för texten (Skardhamar 2011:27). Nykritikens närläsning anses inte längre vara tillräcklig för att användas vid litterära studier, men eftersom den fortfarande används mycket vid till exempel högskolor och universitet där studenterna måste ha belägg ur litteraturen för varje tolkning som görs, så kan man inte heller bortse helt från den (Skardhamar 2011:27).

4.3.2 Motsättningar mellan nykritiken och ideologikritiken

Redan under 1930-talet påbörjades en kamp mellan nykritikens närläsare och marxistiska teoretiker, som sedan dess har följt med generation efter generation (Holmberg & Ohlsson, 1999:38). De marxistiska teoretikerna kategoriseras under det samhällsorienterade

angreppssättet och fokuserar framförallt på sociala förutsättningar för texten och textens gemenskapsbild, framförallt maktförhållanden vid analyser (Skardhamar, 2011:65). Två forskare som står på motsatta sidor inom nykritiken och ideologikritikerna är Anne-Kari Skardhamar och Lars-Göran Malmgren.

Skardhamar (2011:35) menar att det sätt som ideologikritikerna läser litteratur på innebär att de förbiser de delar i texten som inte passar in i de tankar och idéer deras ideologi vill få fram. Hon menar även att det då inte är de fiktiva personernas liv och problem eller textens språk och utformning som tas hänsyn till, utan de sociala förutsättningar karaktärerna har och hur deras utveckling genom händelserna är bestämda utifrån olika politiska maktförhållanden som finns i samhället (Skardhamar, 2011:35). Skardhamar (2011:35) hävdar dessutom att, trots att både nykritiken och de svenska pedagogerna med Lars-Göran Malmgren och Jan Thavenius i spetsen förespråkar diskussioner om litteratur i klassrummen, så finns det skillnader i de diskussioner som förs om texterna. Hon menar att det finns utrymme för diskussioner om olika sätt att tolka texterna inom nykritiken, medan de svenska pedagogiska marxistiskt baserade diskussionerna läser texter med målet ”å avsløre det kapitalistiske samfunnets maktstrukturer og bevissthetstilsløring” (Skardhamar, 2011:35).

Malmgren (1997:74) förhåller sig uttalat kritisk till nykritiken och tar upp att de läsorienterade metoderna glömde bort texten, medan textorienterade teorier som nykritiken däremot glömde bort både författarna och läsarna. Han skriver att nykritiken ”murade in texten mellan författare och läsare med resonemang om intentionella och affektionella felslut” (Malmgren, 1997:74) och hävdar att nykritiken bidragit till att litteraturen hotas av att objektifieras, eftersom läsaren och författaren inte tas hänsyn till, och att historiska och sociala kontexter kommer bli bortglömda i samband med textläsning (Malmgren, 1997:74). Han lyfter även fram att nykritiken har en stark position i amerikansk forskning såväl som i amerikanska skolor, men påminner samtidigt om att läsarens roll har stärkts något inom den litteraturvetenskapliga forskningen under 1990-talet och att den mur han beskrev hade slagits upp mellan författare och läsare har börjat rasa (Malmgren, 1997:74-75).

Genom dessa båda författares skilda ställningstaganden framkommer de motsättningar som finns inom de olika litteraturvetenskapliga teorierna tydligt. Malmgren (1997:79) lyfter fram att forskaren Richard Beach med hjälp av andra forskares studier har konstaterat att saker som synliggörs med hjälp av vissa teorier försvinner eller glöms bort i andra.

Trots argument mot att använda nykritiken och att den inte längre är lika aktuell inom litteraturstudier som den var under mitten av 1900-talet, så passade nykritikens sätt att förhålla

sig till textanalys, och den närläsning de presenterar, bra för denna studie då fokus i studien ligger på den text som presenteras i böckerna och inte på författarna som skrivit dem.

5 ANALYS

Under följande rubriker analyseras studiens resultat i förhållande till tidigare gjord forskning samt teorier. Inledningsvis analyseras listan med de elevvalda böckerna och ställs mot forskningen för att urskilja potentiella genusmönster i deras läsning, vilket följs av en diskussion kring berättarperspektivet i böckerna som även synliggör handlingen. Därefter analyseras beskrivningar av manliga och kvinnliga karaktärer i både *Hungerspelet* (Collins, 2012) och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) och hur karaktärerna gör genus som kvinna och man och hierarkiserar samt isärhåller detta, vilket syns bland annat genom våld och språkbruk. Avslutningsvis problematiseras antalet kvinnor och män i båda böckerna och genus ställs i förhållande till etnicitet och klass.

5.1 ELEVERNAS OCH LÄRARENS BOKVAL

Tanken på läsprojektet började ta form när läraren som intervjuades för studien följde en debatt som startades genom att ett par lärare från Uppsalas universitet gick ut och beklagade sig över ungdomars läsförståelse och att de inte förstår tentauppgifter eller kurslitteratur (Intervju, s. 1 r. 6-9). Eftersom läskunnighet och läsförståelse ofta förväxlas och att elever kan läsa, men att de inte alltid förstår vad de läser, menar Molloy (2007) att diskussioner och samtal om det lästa väldigt viktiga (se sektion 2.1.2).

Molloy (2007) skriver att elever anser att om det är en bok som de inte fått välja själva, en bok de läser i skolan och boken dessutom är tunn, billig och tråkig, så är det en skönlitterär bok som blivit en skolbok (se sektion 2.1). Att boken ska vara billig är något som även den intervjuade läraren kommenterade. Hon förklarade att ekonomi och tillgång är viktiga faktorer i valet av vilka böcker som köps hem till skolor (Intervju, s. 8 r. 242-243). Många lärare vill att eleverna ska känna att det är lustläsning och inte arbetsläsning när de läser skönlitterära texter i skolan (se sektion 2.1.1). Meningen med läsprojektet har varit att eleverna inte ska känna det som att läsningen är undervisning, utan att de ska ha lust att läsa (Intervju, s. 4 r. 99-100). Det kan vara svårt att få med sig alla i denna lustläsning eftersom det förmodligen mestadels är de elever som läser på sin fritid, som kan uppleva denna lustläsning under projektet. Många av de elever som inte läser på fritiden upplever förmodligen ändå läsprojektet som arbetsläsning, en bok de måste läsa i skolan, hur mycket de än har fått välja själv vilken bok de ska läsa.

De böcker som eleverna i klasserna läste under läsprojektet sammanställdes i en lista baserat på om det var en flicka eller pojke som läste boken, bokens titel, författaren till boken och vilken genre det var på boken. Detta för att kunna studera till exempel om pojkar läser mer böcker av manliga författare och tvärtom, eller vilken genre flickor och pojkar helst läser. Under läsprojektet besökte klassen en föreläsning med Arkan Asaad, som skrivit boken *Stjärnlösa nätter*. Efter det hade läraren just den boken tillgänglig i klassrummet, som ett alternativ för eleverna att kunna läsa. Molloy (2007) nämner att elever ur en klass hon studerat fick välja att ta med sig en bok hemifrån eller att läsa den bok de höll på med i svenskan och att de flesta pojkarna valde att ta med boken de läste under svensklektionerna (se sektion 2.1.1). Läslistan nedan i bild 2 visar att endast två pojkar valde att läsa Arkan Asaads bok *Stjärnlösa nätter*, vilket innebär att de flesta av pojkarna faktiskt har valt bok helt själva, utan att bli påverkade av den bok som fanns tillgänglig i klassrummet.

Bild 2. Pojkarnas bokval i studien

Titel	Författare	Genre
The light fantastic	Terry Pratchett	Fantasy
Jag är Zlatan	David Lagercrantz, Zlatan Ibrahimović	Biografi
En bluffpilots bekännelse	Thomas Salme, Stefan Lövgren	Biografi
Stjärnlösa nätter	Arkan Asaad	Biografi
Blodsdiamanten	Tony Manieri	Deckare
VM-sommar	Magnus Ljunggren	Deckare, spänning, ungdom, äventyr
En krigares hjärta	Niklas Krog	Fantasy
Wrath of a mad god	Raymond E. Feist	Fantasy
Tio hjärnor	David H. Ingvar	Medicin
Baristas	Denise Rudberg	Ungdom
Stjärnlösa nätter	Arkan Asaad	Biografi
Den förskräcklige apan	Stephen King	Skräckfiktion
Den fjärde spelpjäsen	Christer Nylander	Spänning,
Greenday : Rebels with a cause	Gillian Gaar	Biografi

Flyga drake	Khaled Hosseini	Historisk roman
Skate freak	Lesley Choyce	Ungdom
De dödas bok	Patricia Cornwell	Deckare, spänning
Kroppsspråk	Patricia Cornwell	Deckare, spänning
Pepparkakshuset	Carin Gerhardsen	Deckare, spänning,
I terrorns skugga	Val McDermid	Deckare, politik
Minecraft	Daniel Goldberg	Ekonomi, samhälle, politik
Kent: texter om Sveriges största rockband	Håkan Steen	Biografi
Shoo Bree	Douglas Foley	Ungdom, kärlek
Besvärjelser och beskydd	Maria Friedner	Fantasy
Edgar Allan Poe samlade noveller	Edgar Allan Poe	Deckare, science fiction, skräck
Silvrets rike	Conn Iggulden	Historisk roman
Alkemisten	Paulo Coelho	Fantasy

Bild 3. Flickornas bokval i studien

Titel:	Författare:	Genre:
Kosmisk resa	Bengt Gustafsson	Kosmologi
Vinna hela världen	Jenny Berggren	Biografi
Silvrets rike	Conn Iggulden	Historisk roman
Heroes	Anne Perry	Deckare
Butterfly burning	Yvonne Vera	Postkolonial, Afrikansk
Nyckeln	Mats Strandberg, Sara Bergmark Elfgren	Fantasy
The black box	Michael Connelly	Deckare
Ljus över snö	Anita Shreve	Psykologiskt drama
Det är så logiskt alla fattar utom du	Lisa Bjärbo	Ungdom, kärlek
Tänk om det där är jag	Johanna Lindbäck	Ungdom, kärlek

Huset vid vägens slut	Magnus Nordin	Skräckfiktion
Hur kär får man bli?	Katarina von Bredow	Ungdom, kärlek
Förbjuden kärlek	Bali Rai	Vuxen, romantik
Linus kvällsbok 1 & 2	Emma Hamberg	Ungdom, kärlek
Åttio dagar gul	Vina Jackson	Vuxen, romantik
De utvalda	Kristin Cashore	Fantasy
Fatta eld	Suzanne Collins	Science fiction, dystopi
Stad av skuggor	Cassandra Clare	Fantasy
Femtio nyanser av honom	E L James	Vuxen, romantik

Det finns en allmän föreställning om att män bara vill läsa texter skrivna av män eller som handlar om män och att kvinnor bara vill läsa texter som är skrivna av eller handlar om kvinnor (se sektion 2.1.1). I bild nummer 3 ser man att 19 pojkar, det vill säga 70%, läser böcker skrivna av manliga författare och 8 pojkar, 30%, läser böcker skrivna av kvinnliga författare. Motsvarande siffror för flickorna kan man se i bild nummer 4, där 5 flickor, det vill säga 26,3%, läser böcker skrivna av manliga författare, 13 flickor, 68,5%, läser böcker skrivna av kvinnliga författare och en flicka, 5,2%, läser en bok som är skriven av både en manlig och en kvinnlig författare. Dessa siffror visar att det procentmässigt faktiskt är fler pojkar som läser böcker skrivna av kvinnliga författare än det är flickor som läser böcker skrivna av manliga författare. Nilson (2008) menar att det anses att kvinnliga författare skriver böcker som riktar sig mot kvinnor och endast handlar om kvinnliga erfarenheter, medan män skriver om allmänna saker som kan passa både flickor och pojkar att läsa om (se sektion 2.1.1). Men ovanstående uträkningar motsätter sig detta och visar, som nämnt, att det är fler pojkar som läser böcker skrivna av kvinnor än tvärt om.

Enligt de undersökningar Andræ (2001) gjorde var det 14 böcker av 170 som var skrivna av män, medan endast en kvinna hade skrivit en pojkbok (se sektion 2.1.1). Enligt bilderna 3 och 4 har de 46 eleverna valt böcker skrivna av 24 manliga författare, det vill säga 52%, av 21 kvinnliga författare, vilket innebär 46% samt en bok, 2%, som är skriven av både en kvinnlig och en manlig författare. Uppdelningen mellan kvinnliga och manliga författningar är således relativt jämn.

Enligt Telford (1999) har tidigare studier visat att pojkar vill läsa faktalitteratur, men att hennes studier istället visar att de vill läsa fiktion och om fotboll (se sektion 2.1.1). I intervjun med läraren framkommer det inför denna studie att många pojkar som inte har läst *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 201) än, har valt att läsa den under läsprojektet (Intervju, s. 4 r. 118-119). Denna bok är en fotbollsbok och bekräftar Telfords studier om att pojkar vill läsa om fotboll. Under bild 2 visas att 6 pojkar har valt att läsa biografier, vilket är facklitteratur, 7 pojkar har valt att läsa deckare och 5 pojkar har läst fantasy. Av de 7 pojkarna som läste deckare var 5 av dem spännande deckare, en var en politisk deckare och en var en science fiction och skräckdeckare. Av samtliga 27 pojkar var det endast 6 stycken som läste faktalitteratur, det vill säga biografier av olika slag.

Även Schmidl (2005) lyfter fram att pojkar vill läsa faktalitteratur, men hon tar även upp att flickor vill läsa mer skönlitteratur än pojkar och att de böcker flickor vill läsa helst ska handla om kärlek och relationer (se sektion 2.1.1). Enligt bild nummer 4 är det 4 flickor av 19, som läser ungdomsböcker som handlar om kärlek och tre flickor som läser mer vuxna böcker om kärlek. Ett exempel på en bok om kärlek som läses är Katarina von Bredows bok *Hur kär får man bli?* som enligt Kåreland (2013) handlar om flickors sexuella utveckling, vänskap samt karriärkvinnors konflikter. Även *Linas kvällsbok 1 & 2*, skrivna av Emma Hamberg, lästes av en tjej i bokprojektet vilket lyfter problemen med popularitet och pojkvänner (se sektion 2.2.2). Enligt Nilson (2010) hjälper dessa genrer kvinnor att förstå sig själva och vad det innebär att vara kvinna (se sektion 2.1.2).

Enligt den studie som Olin-Scheller (2008) har gjort så läser pojkar ofta fantasy, medan flickor väljer mer verklighetsbaserade böcker (se sektion 2.1.1). Även Telford (1999) nämner att pojkar gärna läser fantasy (se sektion 2.1.1). I bild 2 kan man se att det är 5 pojkar som har valt fantasyböcker under läsprojektet, men det är dessutom tre flickor som har valt fantasy. Den genre som flest pojkar, 7 stycken, har valt är deckare av olika slag men det är nästan lika många pojkar som har valt att läsa biografier och fantasy. Överrepresenterad litteratur bland flickorna är romaner som handlar om kärlek och relationer. Olin-Scheller (2008) menar att pojkar läser fantasy för att kunna fly verkligheten, men även för att många fantasyserier, till exempel Terry Pratchetts serie om skrivvärlden, innehåller väldigt mycket humor (se sektion 2.1.1). Just Pratchetts serie om skrivvärlden läste en av pojkarna under läsprojektet, vid tiden för undersökningen lästes boken *The light fantastic* som skrevs 1986 och är den andra boken i serien.

Molloy (2007) anser att pojkar gärna läser om de dels får möjligheten att prata om vad de läst och dels om böckerna handlar om hjältar (se sektion 2.1.2). Pojkar vill inte läsa om kärlek

och frågan är om böcker som presenteras i skolan handlar för mycket om just kärlek och relationer ifrågasätter Molloy och därför reproduceras något typiskt kvinnligt (se sektion 2.1.2). I intervjun framkommer det att läraren gärna väljer Selma Lagerlöfs bok *Kejsarn av Portugallien* när eleverna ska läsa litteratur som representerar 1800-talet, och Per Lagerkvist bok *Dvärgen* när de läser 1900-talslitteratur (Intervju, s. 5 r. 152-158). Lagerlöfs bok har en tragisk men samtidigt komisk handling, med en manlig huvudrollsinnehavare som drömmer sig bort och fantiserar ihop en historia om att dottern han inte träffat på länge är kejsarinna. *Dvärgen* har även den en manlig huvudrollsinnehavare, en mordisk och hatfylld dvärg som inte förstår sig på kärlek. *Hjärta av jazz*, skriven av Sara Lövestam kom ut 2013 och är en bok som läraren nyligen köpt in en klassuppsättning av för att använda i undervisningen om nutida litteratur (se Intervju, s. 7 r. 212). Boken har en kvinnlig huvudrollsinnehavare och handlar om vänskap. Även boken *Innan floden tar oss*, skriven av Helena Thorfinn, har använts i undervisningen, men i samband med ett temaarbete inom naturkunskap. Boken har en kvinnlig huvudrollsinnehavare och handlar om mord, dyster verklighet och kulturkrock. Ingen av ovanstående fyra böcker ”osar av manlig heder och ridderlighet” (Molloy, 2007:158), vilket är Molloy's förslag på innehåll i böcker som presenteras för pojkar, för att få dem att läsa. På fritiden läser flickor gärna böcker som handlar om starka kvinnliga huvudrollsinnehavare, men böckerna de får läsa i skolan innehåller oftast manliga huvudroller menar Olin-Sheller (2006) i sin studie (se sektion 2.1.1). Det är svårt att få med sig alla elever i en klass eftersom smaken skiljer sig så mycket från individ till individ. Oavsett om de är pojkar eller flickor så läser de olika typer av böcker, vilket både bild 2 och bild 3 visar, även om det finns vissa genrer som är mer populära bland de båda könen än andra.

Utav de fyra ovan nämnda lärarvalda böckerna, *Kejsarn av Portugallien*, *Dvärgen*, *Hjärta av jazz* och *Innan floden tar oss* så är det *Hjärta av jazz* och *Innan floden tar oss* som har kvinnliga huvudrollsinnehavare. Både *Hjärta av jazz* och *Innan floden tar oss* är böcker som är skrivna av en kvinna, med en kvinnlig huvudrollsinnehavare och *Hjärta av jazz* handlar om vänskap, medan *Innan floden tar oss* handlar om hemska verklighetstroga händelser, som av forskare anses vara kategorier som tilltalar främst flickor (se sektion 2.1.1). Det är ofta sådana böcker som läses i skolan, men pojkar känner sig obekväma av att läsa verklighetstroga och traumatiska böcker (se sektion 2.1.1). *Dvärgen* som är en historisk roman, med en manlig huvudrollsinnehavare som inte förstår sig på kärlek passar in under de områden som tilltalar pojkar att läsa. De läser gärna böcker skrivna av män, som handlar om män och de tycker inte om att läsa om kärlek och relationer (se sektion 2.1.1). *Dvärgen* är dessutom den enda av de fyra böckerna som är skriven av en man. Även *Kejsarn av Portugallien* har en manlig

huvudrollsinnehavare, men den tragiska komiken som utspelas i romanen, där fadern sjunker in i en fantasivärld där han tror att han är kejsare och slutar med att han drunknar, är en typ av text som enligt forskarna tilltalar flickor mer än pojkar (se sektion 2.1.1). Detta innebär att av de fyra lärarvalda böckerna är det endast en bok, *Dvärgen*, som skulle kunna intressera pojkar vid läsning.

I den utvecklingsmodell som Malmgren (1997) presenterar, finns kategorin *Läsaren som hjälte och hjältinga*, där läsaren lever sig in i de händelser som romanens hjältar och hjältingor råkar ut för och tar sig igenom (se sektion 2.1.2). Även Molloy (2007:51) och Olin-Scheller (2006:229) tar upp hur ungdomar gärna läser texter som erbjuder dem möjligheten att identifiera sig med hjältarna eller hjältingorna. I de båda texter som har analyserats för studien, *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) och *Hungerspelen* (Collins, 2012), finns starka hjälteliknande karaktärer. Pojkarna ser Zlatan som en förebild, invandrarkillen från Rosengård som lyckades göra karriär inom fotbollen, och flickornas förebild är Katniss, en stark kvinna, som gör vad som krävs för att överleva. En bok på liknande tema som lästes av en pojke i läsprojektet (se bild 2) är *Shoo Bree* av Douglas Foley, som likt Zlatans bok är en av de få som handlar om ”gettot”. En invandrarkille vid namn Elias försöker få inträde i samhället som nekat honom genom att skaffa sig en vacker svensk tjej, bil och jobb (se sektion 4.2).

Både Molloy (2007 & 2013) och Letmark (2014) har uppmärksammat vikten av boksamtal, och hur gärna människor pratar om böcker de läst (se sektion 2.1.2). Läraren som intervjuades för studien förklarar att eleverna har uppmuntrats att använda sig av olika sociala medier för att diskutera de böcker de har läst (Intervju, s. 2 r. 48-50). Hon berättar även att det förekommit långa diskussioner om olika böcker bland eleverna och att det är viktigt att man reflekterar över det man läst för att det ska fastna (Intervju, s. 3 r. 67-68 & r. 73-75). I en utvärdering av bokprojektet framkom att majoriteten av gymnasieeleverna är positiva: de har upplevt gemenskap, lärt sig om olika liv, tyckt det var roligt att få dela sina upplevelser i sociala medier och fått läsa mer än vad de annars brukar. De hade velat att det skulle pågå längre och att fler av programmen deltagit. Lärarna upplevde att klassrummet blev lugnare och eleverna mer koncentrerade när de fick chansen att sitta lugnt och läsa en bit av varje lektion. Bokprojektet tycks ha uppnått sitt mål då läsning ska ge elever insikt och förståelse om andra människor enligt kursplanen (se sektion 2.1). Dessutom skulle läsningen i projektet vara lustbetonad så eleverna har fått välja böcker de själva vill läsa, vilket gjort klassrummet till en positiv atmosfär då majoriteten av eleverna suttit uppslukade av sina böcker.

5.2 BERÄTTARPERSPEKTIVET I BÖCKERNA

Det finns en berättare i alla texter som produceras, men det innebär inte nödvändigtvis att berättaren ska föreställa att vara författaren, inte ens om det är en jagberättare utan berättarinstansen och författaren skiljer sig åt (Holmberg & Ohlsson, 1999:71-72). Båda texterna som har analyserats är skrivna ur ett jagperspektiv. Även om texten har en jagberättare, så måste det inte innebära att berättaren själv tar del av händelseförloppen i handlingen, utan jagberättaren kanske endast återger och berättar något som hänt andra karaktärer i texten (Holmberg & Ohlsson, 1999:73 och Romberg, 1987:69). I båda böckerna som har analyserats berättas händelseförloppet dock av en jagberättare som själv upplever händelserna i texterna. Att jagberättaren är huvudrollsinnehavaren i händelserna är det vanligaste sättet att återge handlingen på i jagberättelser (Romberg, 1987:71). I *Hungerspelen* (Collins, 2012) får läsaren följa jagberättaren Katniss som anmäler sig frivillig till att delta i Hungerspelen, när hennes lillasyster Primus namn dras som deltagare. Läsaren får sedan följa Katniss när hon åker till huvudstaden för att förberedas inför den kamp, på liv och död, inne i arenan som hon sedan måste ta sig igenom och försöka vinna för att kunna komma hem till sin familj och vännen Gale igen.

Utöver vem det är som berättar händelserna så kan man även studera ur vems perspektiv händelserna skildras, vem som är den så kallade fokalisatorn (Holmberg & Ohlsson, 1999:83). En text kan ha en extern fokalisator, det vill säga att berättaren vet och kan förklara vad olika karaktärer i texten tycker och tänker samt att berättaren berättar händelseförloppet sett utifrån, medan en intern fokalisator berättar händelserna ur en karaktärs perspektiv, så läsaren får bara veta vad karaktären ser, hör och tänker (Holmberg & Ohlsson, 1999:84-85). *Hungerspelen* (Collins, 2012) skildrar händelserna ur Katniss perspektiv. Läsaren får endast veta vad som händer Katniss och vad hon tycker och tänker. Världen i romanen är uppdelad i 12 olika distrikt, där Katniss har växt upp i distrikt 12. Med sig, som medtävlare, från distrikt 12 har hon Peeta. Den information som läsaren får om Peeta, hur han ser ut, vad som händer honom inne på arenan och hur han agerar får läsaren endast ta del av utifrån Katniss perspektiv. Det är genom hennes ögon och hennes tankar hans utseende beskrivs och därför får läsaren inte veta hur Peeta har agerat eller vad han har råkat ut för inne i arenan annat än vid sådana tillfällen då Katniss ser honom, eller om han berättar om det för henne.

När en berättelse skildras ur en viss karaktärs perspektiv får läsaren inte ta del av andra karaktärers tankar eller känslor, vilket innebär att läsaren endast får veta vad som händer andra karaktärer genom att den karaktär läsaren får följa tjuvlyssnar, eller delar handling med någon annan karaktär förklarar Bertil Romberg (1987:71). Ett exempel på detta finns i *Hungerspelen*

(Collins, 2012:135-137) när Katniss sitter gömd uppe i ett träd inne på arenan och hon upptäcker att Peeta har slagit följe med karriärister och dessutom hör hon honom erbjuda sig att gå tillbaka för att se till att en annan deltagare verkligen är död. Ett annat exempel är att Peeta under en intervju i huvudstaden erkänner att han är förälskad i Katniss, något hon avfärdar som en taktisk strategi från hans sida och bygger vidare på inne i arenan med pussar, kramar och djupa samtal som ger dem förmåner från sponsorer (se Collins, 2012:109-110,114-116 & 216).

Även *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) är skriven ur ett jagperspektiv. Detta är en biografi där läsaren får följa fotbollspelaren Zlatan Ibrahimovićs väg från Rosengård till att bli en världskänd fotbollsspelare. Det är Zlatan själv som är berättaren i texten och han återger sina minnen av händelser, hur han spelade fotboll på mammans bakgård, hur han blivit behandlad i olika klubbar och varför han har fattat sina beslut att gå vidare till andra fotbollsklubbar. Även i denna bok är det en intern fokalisator, men läsaren följer inte händelserna efter hand som de kommer utan läsaren får dem återberättade för sig av Zlatan, men ur hans synvinkel.

I olika texter förekommer det karaktärer, dessa kan vara utformade på olika sätt, till exempel kan de vara så väl beskrivna att de känns som verkliga människor, men de kan även vara oföränderliga (Holmberg & Ohlsson, 1999:61). Vissa av karaktärerna förändras genom handlingens gång och de definieras då som dynamiska karaktärer, medan karaktärer som inte förändras genom texten definieras som statiska, platta eller flata, karaktärer (Holmberg & Ohlsson, 1999:61). I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) får läsaren se hur huvudrollsinnehavaren i boken, Zlatan, förändras genom handlingens gång för att klara sig i den tuffa fotbollsvärlden. På ett sätt anpassar han sig efter vad som behövs för att nå dit han vill, samtidigt som han envist vägrar förändra sin personlighet. I boken får läsaren veta väldigt mycket om Zlatans liv och de förändringar som skett omkring honom och han är således en dynamisk karaktär. Även Katniss i *Hungerspelen* (Collins, 2012) är en dynamisk karaktär. Läsaren får ta del av det hjälplösa tillstånd hon befann sig i, efter att hennes pappa dog, hur hon fick försöka ta hand om den svältande familjen bestående av henne, Prim och deras mamma eftersom mamman inte var kapabel att ta hand om dem (Collins, 2012:27-28). Svältande och sjuk hamnade Katniss utanför bageriet, där Peeta i smyg slängde åt henne ett bröd och efter den händelsen förändrades Katniss till att bli en kapabel ung kvinna som smög ut i skogen och jagade för att få ihop mat att försörja familjen med (Collins, 2012:30-32). Även inne på arenan sker en förändring hos karaktären Katniss. Efter att en liten flicka, Rue, från distrikt 11 blir dödad blir Katniss en hårdare och tuffare person som inte längre fokuserar endast på att överleva (Collins, 2012:193-197). ”Mitt hat mot regimen har inte på något vis minskat

mitt hat mot mina motståndare. Särskilt inte mot karriäristerna. De ska i alla fall få sota för Rues död” (Collins, 2012:197) är tankar som rör sig i huvudet på Katniss efter att hon lämnat Rues döda kropp, tankar som visar den förändring som mentalt sker hos Katniss.

Hur karaktärer i en berättelse beskrivs kan skilja sig åt, de kan beskrivas genom direkt eller indirekt karaktärisering (Holmberg & Ohlsson, 1999:62). Den direkta karaktäriseringen innebär att en berättare på något vis klart och tydligt redogör för olika karaktärers egenskaper eller utseenden, medan den indirekta innebär att läsaren får dra egna slutsatser om karaktärerna (Holmberg & Ohlsson, 1999:62). I *Hungerspelen* (Collins, 2012) får läsaren beskrivet de olika karaktärernas utseenden eller egenskaper genom Katniss reflektioner och tankar om dem. Även hennes eget utseende sker genom Katniss perspektiv, till exempel när hon beskriver hur hon klär sig i jägarkängor, byxor och skjorta samt stoppar in sin långa mörka fläta under mössan (Collins, 2012:8-9). I boken om Zlatan sker inte någon sådan tydlig beskrivning av honom själv, förmodligen eftersom han är så välkänd samt att hans bild pryder omslaget på boken och det finns bilder på honom även inne i boken. Sker det någon form av utseendebeskrivning av honom i boken så är det i samband med någon händelse där hans utseende har varit till hans för- eller nackdel, till exempel när han fick hjärnhinneinflammation och pappan skulle ta honom till sjukhuset, då beskriver han att pappan var stor och stark, som ett lejon medan Zlatan själv var liten och klen, som en räka (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77). Däremot beskrivs andra karaktärer mer och då ur Zlatans synvinkel, hur han ser dem och upplever dem.

5.3 BESKRIVNING AV MÄN OCH KVINNOR

Under kapitlet 2.2.1. *Beskrivning av manliga och kvinnliga karaktärer* presenterades Nikolajevas (2009) motsatsschema som bild nummer 1. Enligt detta schema organiseras egenskaper stereotypiskt efter att vara typiskt manliga eller typiskt kvinnliga (Nikolajeva, 2009). Nedan följer några exempel över karaktärer som passar in i schemat. Enligt schemat ska pojkar vara starka, medan flickor ska vara vackra. Exempel på detta kan ses i *Hungerspelen* (Collins, 2012:8 & 35) där det framgår att de manliga karriäristerna är två till tre gånger så stora som Katniss och redan i början av boken beskrivs Katniss mamma och syster utseendemässigt som vackra och söta: ”Prims ansikte är fräscht som en dagdroppe, hon är lika söt som gullvivan hon är uppkallad efter. Mor lär visst ha varit vacker en gång i tiden, har jag hört” (Collins, 2012:8). I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) nämner Zlatan vid flera tillfällen olika flickor eller kvinnor och benämner dem som vackra eller snygga på olika sätt medan män beskrivs som starka (se till exempel Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77, 142 & 170). Vidare i schemat är män våldsamma och kvinnor aggressionshämmande.

Zlatan berättar att han måste vara arg för att kunna spela bra och även att han har skallat andra spelare på fotbollsplanen (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:52 & 60). I *Hungerspelen* (Collins, 2012:17 & 51) skriker Gale ut sin ilska i skogen och Peeta slår sönder Haymitschs glas och slår honom i ansiktet. Även om kvinnliga karaktärer i båda böckerna agerar omhändertagande vid olika tillfällen så är där ingen av dem som tydligt agerar aggressionshämmande i någon av böckerna. Nästa fält presenterar att männen är känslökalla och hårda medan kvinnorna är emotionella och milda. För männen är det en kategori som inte stämmer eftersom Peeta i *Hungerspelen* (Collins, 2012:38) är den som har gråtit efter att de blivit utvalda som deltagare i spelen, medan Katniss är den som utåt sett hela tiden försöker visa sig hård och tuff och hon anser att det är en svaghet om man gråter och funderar dessutom över om det är en taktik av Peeta att gråta. Inte heller i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) framstår karaktärerna som känslökalla och hårda, tvärtom har de ett hetsigt humör och visar mycket känslor, framförallt ilska. När det kommer till den kvinnliga rutan, att de är milda och emotionella så passar Prim in där, bland annat när hon tar hand om en mager kattunge och gråter tills hon får behålla den, men även när Katniss ger henne en get, vilket Prim blir så uppjagad över att hon knappt vet om hon ska skratta eller gråta (se Collins, 2012:8 & 226). Sanela är den som passar in under kategorin emotionell och mild eftersom det är hon som får ta hand om sina syskon och det är även henne syskonen går till om de behöver prata om saker som rör känslor (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:67 & 373). Zlatans partner Helena framställs redan tidigt som omhändertagande då hon tar hand om Zlatan när han är sjuk (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:180-181). Även om det går att placera in vissa av karaktärerna under de olika rutorna är det långt ifrån alla som platsar under dem och som påpekats tidigare finns det dessutom flera exempel som motsäger sig de kategorier Nikolajeva använder sig av. Med boken om Zlatan finns dessutom ett väldigt begränsat antal kvinnor att matcha med schemat. Vidare har alla beskrivningar av karaktärernas utseende och egenskaper som används i böckerna sammanställts i bild 4 nedan, med reservation för att någon beskrivning kan ha blivit missad.

Robinson (2010) gjorde en studie, som när man jämför med Nikolajevas (2009) motsatsschema stämmer överens med varandra och visar att de viktigaste egenskaperna för flickor är utseende och godhet och pojkarnas är storlek och intelligens (se sektion 2.2.1). Även Andræ (2001) har konstaterat att kvinnor beskrivs enligt utseende och män enligt storlek (se sektion 2.2.1). I *Hungerspelen* (Collins, 2012:8) beskrivs Prim och mamman som söt och vacker. Prim kommenterar att Katniss är vacker när hon gör sig i ordning inför slåttern och då de ska vara rena och finkladda, men Katniss påpekar att hon inte känner sig som sig själv när

hon gjort sig fin hemma (Collins, 2012:17). Inför tävlingen på arenan får Katniss veta att det är de spelare som ser bäst ut som lyckas få flest sponsorer och hon känner sig som en plockad fågel när en kvinna avlägsnar allt hår på hennes kropp (Collins, 2012:51 & 54).

Bild 4. Beskrivningar av manliga och kvinnliga karaktärer.

	Hungerspelen	Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia
Kvinnliga karaktärer	Fräsch, söt, vacker, tanig, gammal, glädjesstrålände, sprudlande, rosa peruk, späd, snabb modig, mörkbrun, brun hy, hänsynslös smart mördare, havsblått hår, knubbig, ärtgrön, mörkt rött hår, porslinsvit hud, blekfet, glåmig, gulaktigt hår, lång vältränad, sidenlen hud, klättrar bra, siktar bra, lilla, tjurig, tröttsam, korkad, smaragdgröna ögon, böljande blont hår, sexig, yppig kropp, behaglig, rävlänkande, glänsande rött hår, unga, fånig.	Skön men tuff, grym på att springa, snäll, häftig brud, skrikande, blyg, bra tjej, blond, snygg, framåt, läckra, ensam, super evil bitch de luxe, galen, tålmodig, karriärkvinna, otrygg, noga, bildad, duktig, trevlig, tände som blixtrar, skötsam
Manliga karaktärer	Medelålders, full, stark, bredaxlad, orange korks kruvar, attraktiv, sympatisk, självironisk, destruktiv, stor, stark, mörk, stilig, charmig, rolig, mager, askgrå hud, monstruöst stor, med vanställd fot, 2-3 gånger så stora som henne, guldig eyeliner.	Grå, grubblande, besvärad, okej kille, tuff, kaxig, lysande, glänste, översnäll, grym, fel, professionell, tjock, underbar, rasande, dålig, geni, hårding, skicklig, legendar, liten räka, stor och stark, klen, fantastisk, hopplös, finaste killen, skön, sträng, hygglig, seriös, oseriös, känslig, sympatisk, kylig, nervös, aggressiv, svår, dumma, lagets nallebjörn, mänsklig, trasig, självständig, värdelös, överviktig, intelligent, av stål, utstrålar makt och attityd, bli tyngre och kraftfullare, ung, dum, korkad, brutal, kort, atletisk, rasistisk, ointelligent, dominant, välklädd, envis, för tung, fete jävel, väluppfostrad svensk kille, spenslig, försiktig, bestämd, grinig primadonna, rufsig, stor, rakt på sak, snobb, självklar, stenhård, kort man med smala axlar, speciell, blyg, fega, obekvä, såg ut som en tungviktsboxare, två meter hög och vägde över hundra kilo, två killar på över 90 kilo, explosiv, tråkig, full, bullrig, djup röst, dominerar rummet, frånvarande, uppmärksamhetssökande, som ett lejon

Det syns i bild 4 att de flesta kvinnor beskrivs i förhållande till utseende, vare sig de är vackra eller inte, eller hur de ser ut i förhållande till ålder och hälsa. Nilson (2013:201) hänvisar till att

Peeta får sovmorgon medan Katniss blir av med allt hår på kroppen, vilket hon är tvungen till för att locka sponsorer och att det är tecken på hur viktigt utseendet är för vad som är manligt respektive kvinnligt. Hon menar dessutom att det handlar om en makeover, där Katniss får lära sig ett nytt sätt att vara kvinna på, vilket är väldigt vanligt i dagens populärkultur (Nilson, 2013:102). De arbetar med Katniss i flera timmar för att få henne perfekt, de fixar hennes hår, hennes naglar och de sminkar henne så att hon får stora mörka ögon, fylliga röda läppar och med glittrande ögonfransar, hon känner det som att de målar på ett nytt ansikte ovanpå hennes egna (Collins, 2012:101). Att behöva sminka sig för att behaga andra är ett traditionellt feminint motiv som lever sig kvar i samhället (se sektion 2.2.2). Förberedelserna inför punkten då de tävlande äntligen kommer in på arenan går ut väldigt mycket på att Katniss ska se tillräckligt bra ut för att kunna få sponsorer, vilket hon inte kan räkna med att få om de inte tycker om hennes utseende. I boken om Zlatan förekommer inte så många kvinnliga karaktärer. Det är oftast Helena eller hans syster Sanela som nämns, utöver det refereras det mer till kvinnor baserat på deras utseenden, till exempel kommenterar han ”var kommer alla läckra tjejer ifrån?” (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:170) eller att han kommenterar att det var många snygga flickor när han gick i skolan (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:95 & 170). Zlatans första intryck av Helena är att hon var en snygg och hade en häftig attityd (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:170).

Styrka och storlek är viktiga egenskaper för män i litteraturen. I *Hungerspelen* (Collins, 2012:38) vägrar dock Katniss att gråta för det får henne att framstå som svag, men Peeta gråter däremot och försöker inte ens att dölja det. Katniss bortförklarar dock hans tårar som att det skulle kunna vara en strategi från hans sida, men hon konstaterar även att han är stark och bredaxlad så det kommer bli svårt för honom att lura någon att han är svag och sårbar (Collins, 2012:38). Att Peeta gråter utan att bry sig om att dölja det, hade kunnat vara ett försök till att bryta stereotypa bilder av vad som är manligt och kvinnligt. Men genom att låta Katniss påpeka att det får honom att framstå som svag och dessutom konstatera att han är bredaxlad och stark så tar den stereotypa bilden av att en man ska vara stor och stark och han ska absolut inte gråta, överhand. När Katniss studerar de motståndare hon kommer ha inne på arenan reflekterar hon över pojkarnas utseende, baserat på om de är stora och starka eller ej, till exempel Thresh beskrivs som en jätte, jämförs med en ox och att han kommer få sponsorer på grund av att han är stor och stark och därför ses som ett hot (Collins, 2012:106). Även karriärister reflekterar Katniss över att de är dubbelt så stora som henne och hon beskriver dessutom pojken Cato som monstruöst stor (Collins, 2012:35 & 106). Inte alla pojkar beskrivs som starka, men det är ändå deras kropps fysik som är den viktiga, när till exempel en pojke från distrikt 3 beskrivs som

mager, med askgrå hud och en pojke från distrikt 10 har en vanställd fot (Collins, 2012:42 & 178). Att som pojke bli kallad för till exempel mes, sillmjölke eller tönt innebär att bli utestängd ur den manliga gemenskapen eftersom det är ord som antyder svaghet eller femininitet (se sektion 4.2). Peeta kallas till exempel för Lover Boy av karriärister, på grund av den kärleksförklaring till Katniss han gjorde under en intervju inför spelen och de ser ner på honom och anser att han är svag (se Collins, 2012:109-110 & 136). Även i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) används styrka och storlek för att beskriva manliga karaktärer. Hans pappa var stor och stark, medan Zlatan själv var en liten, klen räka (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77). Zlatan och spelaren Oguchi Onyewo hamnade i bråk under en träning, Onyewo var stor och stark och både han och Zlatan vägde över 90 kilo (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:399-400). Zlatan lärde känna en kille över nätet som han sedan skulle träffa i verkliga livet, han beskrivs som spenslig (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:296). Karaktärerna måste med andra ord inte vara stora och starka för att få vara med i handlingen, men det är ändå med de måtten de beskrivs. Någon som är klen, mesig, spenslig eller har en vanställd fot är motsatt till stor och stark, vilket innebär att det istället är avsaknaden av styrka och storlek som beskrivs i sådana fall.

Det finns vissa drag hos pojkar och flickor som anses antingen önskade eller oönskade, enligt Andræ (2001), som säger att till exempel flickor inte ska vara trotsiga, egensinniga, pratsamma, fula, fåfänga, sura, lata eller slarviga (se sektion 2.2.1). De ska däremot vara fogliga, behärskade, vackra, naturliga, duktiga och hjälpsamma, medan pojkarna ska vara starka, muskulösa, smarta och modiga (se sektion 2.2.1). Pojkarna får inte lov att vara fula, små, svaga, egoistiska eller skrytsamma (se sektion 2.2.1). Som tidigare diskuterats beskrivs de kvinnliga karaktärerna i båda böckerna genom utseende på olika vis, vackra, söta eller snygga, medan de manliga karaktärerna beskrivs genom styrka och storlek. Utöver det gjorde Katniss mamma uppoffringar då hon lämnade sitt hem för kärlekens skull och på så vis hamnade i en lägre klass (Collins, 2012:12). Även i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:65 & 397) är kvinnorna uppoffrande då Helena ger upp sin karriär och då Zlatans mamma Jorka lägger all sin tid på att få mat till familjen. Även männen och kvinnorna delas in i olika kategorier i denna bok: ”Jag lät tatuera in min familj; männen på höger hand, höger som står för kraften, pappa, brorsorna, så småningom sönerna, och så kvinnorna på vänster, vänster som står närmast hjärtat, mamma, Sanela, inte halvsysrorna som brutit med familjen” (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:240). Här följer han de mönster för vad som anses vara manligt och kvinnligt, kraften och hjärtat. Även den klass som Molloy (2007) följde ansåg

att svaghet och styrka var egenskaper som var typiskt manliga eller kvinnliga och att en stark kvinna var något konstigt (se sektion 2.1.2).

Flickor i pojkböckerna kan ta mammans roll och ta hand om sina syskon eller familjen (se sektion 2.2.3). Detta syns bland annat i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), där Sanela fick ta hand om småsyskonen och Zlatans lillebror valde att gå till henne om han behövde hjälp eller råd med känslomässiga bekymmer, men gick till Zlatan om det rörde sig om tuffare saker (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:67 & 373). Även Katniss får ta hand om familjen efter att fadern har gått bort, eftersom mamman inte tog hand om dem (Collins, 2012:28).

Öhrn (2013) kategoriserar in de kvinnliga karaktärerna i pojkböcker i fyra roller: system, kompisen, den tillbedda och den indirekta flickan (se sektion 2.2.3). Vid applicering av dessa på *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) så kan Sanela naturligt kategoriseras i ”system”: då hon är hans syster som betyder mycket för honom och som har agerat som en extra mamma i hemmet. Sanela är dock hans enda kvinnliga vän, så han har inga kvinnliga kompisar utöver sin partner och sin familj. Bland de tillbedda, som Zlatan åtrår, återfinns givetvis hans partner Helena, men även några exflickvänner såsom Mia och ett stort antal av ”snygga brudar” (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:95) som han ser på stan och i skolan. Eftersom Zlatan är en vuxen man som befinner sig mitt i en karriär i en homosocial sfär: den mansdominerade fotbollen, omges han inte av särskilt många kvinnor. Därför är varken kategorin ”kompisen” eller ”den indirekt flickan”, en flickig pojke, särskilt relevanta för denna bok, eftersom majoriteten utgörs av män inom ett fält som hyllar en väldigt maskulin manlighet.

Det kan verka genusöverskridande att Katniss är den som beskyddar Peeta men även jagar och dödar inne i arenan, men att det i grund och botten ändå handlar om att Katniss ska vara duktig och ska hjälpa till (se sektion 2.2.2). I boken är det en kvinnlig huvudrollsinnehavare med manliga sysslor både innan och under spelen. Hon är stark, hård och härdad, medan killen har fått de mer kvinnliga dragen. Han är kär, omtänksam och bortkommen i den hårda spelvärlden och det är han som får bli omhändertagen, ompysslad och som är i vägen. Det är även hans känslor som blir sårade och det är han som blir sviken av en strategisk och förvirrad Katniss (se Collins, 2012:307). Även om karaktärerna ibland verkar vara genusöverskridande så faller de ändå tillbaka i de traditionella könsrollerna på olika sätt. Katniss blir uppklädd och känner sig vacker, hon blir åtrådd av Peeta (Collins, 2012:117 & 293). Mycket i boken handlar om utseende och när Katniss vunnit spelen har hon magrat så mycket att hon fick ha en klänning som innehöll stoppning vid bröstet, och spelledarna hade velat göra ett kirurgiskt ingrepp som stoppades av Haymitch, för att det inte skulle synas att hon svultit inne i arenan (Collins,

2012:292). Genom förberedelserna inför spelen förväntar sig Katniss ofta att bli objektifierad och att hon ska presenteras naken eller med minimala kläder för att få sponsorerna att tycka om henne (se Collins, 2012:58). De traditionella pojk- och flickrollerna kastas ibland om och Katniss har till exempel fått de pojkiga egenskaperna, hård, tävlingsinriktad och beskyddande, medan Peeta har fått de mer flickiga, han gråter, han är sårbar och får bli omhändertagen. Inne i spelen blandas egenskaperna hos de olika karaktärerna, men killarna är oftast stora och brutala och flickorna är små, smidiga eller listiga. I bild 4 framkommer det att män beskrivs av ett stort spektra adjektiv i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* vilket beror på att manliga karaktärer är överrepresenterade i boken i förhållande till det få antalet kvinnor, som då snarare beskrivs framförallt stereotypt i förhållande till utseende.

5.3.1 Att spela kvinna och man: hierarki och isärhållande

I denna del av analysen används begreppet genus för att se på könsroller som socialt konstruerade i motsats till att endast vara biologiskt bestämda, vilket också innebär att varje individ ständigt "gör genus" och reproducerar skillnader mellan könen (se sektion 4.1). Detta perspektiv använder sig Nilson (2013) av i sin analys av ungdomslitteratur och kvinnliga protagonister genom uttrycket "att göra feminitet" och menar att detta måste göras på rätt sätt för att huvudpersonen ska uppnå sina mål, bland annat genom att frångå den tidigare generationens feminitet (se sektion 2.2.2). I *Hungerspelen* (Collins, 2012:12) syns detta genom att Katniss avvisar sin svaga mamma som gick in i en depression efter faderns död, oförmögen att ta hand om sina två döttrar. Hon misslyckas som mor och därmed som kvinna, enligt den borgerliga modellen, som även återfinns som motiv i äldre flickböcker där yngre flickor fick tillrättavisa kvinnor om de bröt mot normen för den gifta kvinnan (se sektion 2.2.2).

Katniss ska själv forma sin feminitet igenom boken genom att ta efter eller förkasta vissa förebilder, såsom sin mor, samt ta ställning till andras syn på hur kvinnor ska vara vilket hon konfronterar i huvudstaden. Enligt Connell (2003) får vi en genusroll tilldelad oss av andra människor som inte är påtvingad, men som vi ändå måste förhålla oss till (se sektion 4.1). Katniss är motvillig till huvudstadens behandling av henne då de med utgångspunkt i hennes biologiska kön, trots hennes pojkflickighet, ska forma henne till en presentabel kvinna enligt huvudstadens ideal. Innan intervjuerna så får Katniss nämligen uppleva borttryckning av allt sitt kroppshår medan alla pojkar får behålla sitt, samt att hon ska sminkas, kläs vackert och lära sig gå i högklackat - men Katniss märker att om hon gör feminitet på "rätt sätt" enligt huvudstaden så blir hon belönad med gåvor som kan hjälpa henne överleva innan på arenan (Nilson, 2013:201). Att följa deras kvinnoideal är rent utav en överlevnadsstrategi, då de vackra tycks

locka flest sponsorer, och därför står hon ut med att känna sig som en plockad kyckling utan hår och med att inte känna igen sig i spegeln då de sminkat på ett nytt ansikte (Collins, 2012:54,101). Katniss måste förhålla sig den tillskrivna kvinnorollen de gett henne på ett sätt som hjälper henne att överleva.

När Katniss besöker huvudstaden krockar distrikt 12s ideal med deras, hemma är det en bedrift att se gammal och mullig ut då det betyder att man faktiskt har mat på bordet och lyckats överleva länge. I huvudstaden är det ungdom och smalhet som hyllas, och för att nå detta opererar man sig (Collins, 2012:105). Det framgår av texten att även männen i huvudstaden sminkar och pyntar sig, då Cinna har guldig eyeliner och Flavius har färgade orange korkskruvar (Collins, 2012:56), men samtidigt innebär detta att medan flickorna ska efterlikna huvudstadskvinnors ideal behöver inte pojkarna från distriktet, som inte rakas eller sminkas, förändra sig i lika hög grad som flickorna. När Katniss vunnit spelen tar huvudstaden sig till och med friheten att besluta att Katniss behöver plastkirurgi för att förstora bröstet eftersom hon magrat, en akt som förhindras tack vare Cinnas och Haymitchs motstånd som övertalar dem att ge henne en vadderad klänning istället (Collins, 2012:292). Huvudstaden, som kontrollerar och styr över de andra distrikten tycks äga hennes kropp och rätten att granska och bestämma över den. Detta märks i förudmjukelsen Katniss känner när stylisterna synar hennes helnakna kropp för att plocka bort de allra sista hårstråna med pincett, varpå de säger att hon nu äntligen ser ut som en människa (Collins, 2012:55). En process som varken Peeta eller någon av de andra pojkarna tycks utsättas för. Hemma i distriktet är fokus på överlevnad: att få tag på mat för dagen och försörja familjen. Att klä sig fint och tvätta håret hör bara till väldigt få tillfällen, såsom vid slåttern, en kontrast som leder till en väldig kollision när de möter huvudstadens stränga skönhetsideal för kvinnor.

Ett annat sätt att spela rätt feminitet är att spela på sin heterosexualitet, enligt normen för flickböcker, vilket för Katniss innebär att delta i kärleksspelet med Peeta. Katniss tror att hon nu framstår som svag, men Haymitch betonar att hon nu upplevs som åtråvärd, vilket hon enligt honom behöver hjälp med (Collins, 2012:114). Peetas kärlek till henne kan med andra ord göra att hon upplevs som mer kvinnlig och behaglig. Belöandet för detta beteende är tydligt då hon får en viktig gåva som på beställning när hon ger Peeta en ordentlig kyss inför filmkamerorna, och hon förhandlar kontinuerligt med kramar, kyssar och fina ord för att få fler livsviktiga gåvor i form av mat och medicin (Collins, 2012:216). Genom dessa belöningar uppmuntras de önskade kvinnliga egenskaperna såsom emotionalitet och omtänksamhet, som ses i bild 1, hos Katniss när hon deltar i kärleksspelet för sin överlevnad istället för att se Peeta som en av sina dödliga fiender.

I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), kan Zlatans partner Helena göra olika typer av feminiteter genom sitt val av kläder. ”Hon är ju Evilsuperbitchdeluxe när hon dressar upp sig. Det krävs lite mod att gå fram till en sån kvinna” anser Zlatan, trots att hon är duktig på att få folk att känna sig bekväma (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:322). Tillgång till och användandet av smink och kläder möjliggör olika feminiteter, vilket också Katniss upplever i huvudstaden. I och med bokens manliga huvudperson handlar det främst om att spela man. I denna diskussion passar det att applicera Hirdmans (2001) begrepp isärhållande och hierarkisering: mannen är norm, vilket gör att det sker en ständig process bland pojkar att hävda sin överordnade manlighet vilket samtidigt innebär ett fränstötande av allt feminint som då är underordnat och måste hållas isär, en socialiseringsprocess som enligt Hall (2008) påbörjas redan under förskoletiden (se sektion 4.2). I denna hierarki värderas mannen högst och det är av vikt att hålla isär det från det kvinnliga. Detta syns i texten då det var en nackdel för Zlatan som ung att vara liten och klen när han skulle spela fotboll, vilket ses som omanliga drag enligt Andræ (2001), (se sektion 2.2.1). Detta lyckas han ändå att kompensera för genom tricks, tuffhet och kaxighet så att han kan imponera på de andra killarna (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77). Detta behov att hävda sig inför andra män kallar Andræ (2001) för den homosociala sfären, att pojkarna förbereds i leken för en karriär med endast manliga kollegor (se sektion 2.2.3).

Även i skolan syns den aktiva isärhållandeprocessen då pojkar tar avstånd från allt som anses flickigt, exempelvis läsning av skönlitteratur, fastän de egentligen skulle uppskatta det menar Telford (1999), (se sektion 2.2.3). Molloy (2013) skriver att detta görs genom att pojkarna måste avfärda de "kvinnliga" aktiviteterna som tråkiga eller löjliga för att de ska fortsätta uppfattas som manliga - de ska hela tiden konstruera manlighet i motsats till det som anses kvinnligt. Detta innebär bestraffning för de pojkar som faktiskt uppvisar feminitet i form av homofobiska glåpord och utfrysning ur pojkgruppen (se sektion 4.2). Denna hierarkisering och isärhållandet, att man måste vara manlig genom att vara icke-feminin, finns som genomgående röd tråd även i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011). Det börjar redan i Rosengård där han växer upp:

Man behövde en tuff attityd i Rosengård, och fick man höra något skit, värst var att bli kallad fitta, då gällde det att inte backa. (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:75)

Detta fortsätter när Zlatan börjar spela i storklubbar. Mido kommer in i omklädningsrummet efter en dålig match och kallar dem allihop för "usla fittor" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:176) och när tränaren inte vågar tala ut med Zlatan om deras problem så sägs det mer än en gång att han "inte är man nog", han är för feg. Vid ett tillfälle skäller han ut tränaren för sin feghet och skriker "Du har inga pungkulor!" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:60). Det värsta för en man i Rosengård är att tillskrivas något kvinnligt, att kallas vid samma namn som det kvinnliga könsorganet. Det är även en grov förolämpning att beröva en man sin manlighet såsom Zlatan gör mot sin tränare när han säger att han inte är man nog eller saknar en del av det manliga könsorganet. Båda typer av förolämpningar tjänar samma syfte: det manliga är eftersträvansvärt och överst i hierarkin, det kvinnliga är nedvärderande och underst i hierarkin. I skapandet av manligheten kopplas det kvinnliga samman med negativitet.

Zlatan växte upp i Rosengård där dessa svordomar var vanliga och hans pappa uppfostrade honom till att bita ihop och vara en man om han råkade illa ut (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:78). Dessa värderingar följer med Zlatan som vuxen då han själv använder denna form av svordomar mot andra män samt anser att det är omanligt att skylla ifrån sig (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:401). Molloy (2007:80) menar att pojkarnas mansideal inte har förändras utan handlar fortfarande traditionellt om "våld, styrka, konkurrens och hierarkier", vilket leder till att pojkarna ska hävda och demonstrera en manlighet med så hög status som möjligt. Zlatan upprätthåller detta mansideal menar Molloy, enligt Letmarks (2014) artikel, och det syns redan på bokens omslag att han är den urtyp av manlighet som pojkar strävar efter (se sektion 2.2.3). Zlatan själv hade Muhammad Ali som förebild - en tuff legendar som aldrig bad om ursäkt (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:75). Zlatan har själv strävat hela sitt liv efter att imponera på sin far och försökt vara cool och bli omtyckt av de andra killarna (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:140).

Även i *Hungerspelen* (Collins, 2012:137) syns tendenser av isärhållande och hierarkisering av manlighet, då de manliga karriärister talar om Katniss som enfaldig och diskuterar om hon gått på Peetas kärlekstrick: "Tror du hon köpte det där blödiga romantiska tjaftet?" (Collins, 2012:137) samt att de bara ville spy när de såg henne snurra runt i klänningen på scen. Öhrn (2013) menar att detta är vanligt i pojkböcker då de inte får visa intresse för flickor förrän i sen tonår, och gjorde man det ändå får man inte låtsas om det (se sektion 2.2.3). Peeta, som för tillfället är med i deras grupp, måste också visa upp en hård manlighet för att inte bli dödad, och låtsas därmed att han medvetet lurar Katniss även om hans kärlek är äkta. Trots detta får han smeknamnet "Lover Boy" (Collins, 2012:136). För att kompensera för detta och markera sin hårda manlighet ännu tydligare tar han på sig att göra slut på ett av gruppens

offer som inte riktigt dött än, fastän han förmodligen inte genomför det. Vad som egentligen hände förblir osagt, men varken Nilson (2013) eller Broad (2013) tolkar det som att Peeta dödade offret eftersom de menar att Katniss står för det våldsamma och aggressiva i deras relation (se sektion 2.2.2).

För att överleva måste Peeta visa upp en skenbild av hänsynslös och aggressiv manlighet inför karriärister medan Katniss måste visa upp en omhändertagande och kärleksfull flicka inför kamerorna.

5.3.1.1 Manligt och kvinnligt våld

Under den period Molloy (2007:129-130) genomförde sin studie, så visade det sig att det fanns en hierarki mellan pojkarna på skolan, där de äldre pojkarna upprätthöll hierarkin, hävdade sig och visade sig manliga gentemot de yngre pojkarna genom våld. Även i de analyserade texterna förekommer det våld bland de manliga karaktärerna. *Hungerspelen* (Collins, 2012) utspelar sig visserligen i en arena där deltagarnas uppgift är att döda varandra och vara den deltagare som överlever för att vinna spelet, vilket innebär att det förekommer en hel del våldsamma situationer genom handlingen, av karaktärer som förmodligen inte hade agerat på samma vis utanför arenan. Det innebär dock inte att det inte förekommer typiskt manligt eller kvinnligt våld i romanen för det. Cato blir arg på en allierad i arenan och knäcker nacken på honom i ren ilska och Peeta slår sönder Haymitschs glas, vilket resulterar i att Haymitch slår honom i ansiktet så att Peeta trillar av stolen (se Collins, 2012:51 & 153). I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) förekommer det en hel del våld, både under hans uppväxt och på fotbollsplanen. Till exempel anser Zlatan att han måste vara arg för att spela bra, han har skallat andra spelare på fotbollsplanen och han sparkade till massagebänken i omklädningsrummet så att den for iväg mot några av de andra spelarna (se Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:52, 60 & 232). Vid två tillfällen jämför Zlatan sin arga pappa med djur, pappan blev vild om något hände barnen och ”han är som ett lejon” (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:67) samt när han drack för mycket blev han arg och ”skrek som en björn” (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:69).

Typiska drag för kvinnor i dystopier är aggressivitet och våld, menar Nilson (2013), men deras våldsamma beteende förklaras ofta genom omhändertagande, att de ska beskydda någon, till exempel ett barn (se sektion 2.2.2). Att vara omhändertagande anses vara mer typiskt kvinnligt än att vara våldsam och det bortförklaras ofta med att det är på grund av omständigheterna som kvinnan betett sig våldsamt (se sektion 2.2.2). Även om män och kvinnor kan bli lika våldsamma så förlöjligas oftast kvinnors vrede (se sektion 2.2.2). Katniss är väldigt

beskyddande när det gäller Rue, hon delar med sig av sin sovsäck, ser till att hon får mat och känner oro i kroppen när hon varit borta för länge (Collins, 2012:168, 171 & 191). Efter Rues död förändras Katniss mentalitet och istället för att endast fokusera på att överleva provocerar hon nu karriärister för att locka fram dem och döda dem (se Collins, 2012:197-199). Detta skulle kunna ses som att Katniss blir våldsamt när hon inte klarade av att beskydda Rue. Andra tillfällen då kvinnor utför våldsamma eller aggressiva handlingar i *Hungerspelen* (Collins, 2012:30 & 87) är bland annat när Katniss blir arg på spelledarna och skjuter en pil mot dem för att pricka äpplet i munnen på en gris och när bagarens fru skriker åt Katniss och slår sin son Peeta över kinden. Katniss blir provocerad till att bete sig våldsamt när spelledarna inte uppmärksammar hennes prestationer och att bagarfrun slår sin son är våld utfört i uppfostringssyfte, vilket diskuteras mer under 5.3.1.2. Även i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:7) finns det våldsamma kvinnor, till exempel slår hans mamma dem, under uppväxten, med träslevar, vilket även detta faller under kategorin att arbetarklassens mödrar brukar våld för att disciplinera sina barn som diskuteras under 5.3.1.2. När Zlatan fick hjärnhinneinflammation och behövde komma till sjukhuset fort, så var det en kvinnlig taxichaufför som dels körde väldigt fort och dels körde mot två rödljus (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77). Detta kan kopplas till att kvinnors aggressiva eller våldsamma beteende tonas ner och bortförklaras som omhändertagande eller beskydd, eftersom taxikvinnan körde fort och mot rött för att snabbt få ett sjukt barn till sjukhuset. Även Helena och Sanela framställs som våldsamma när någon i Italien försökte dra ut Helena genom bilfönstret (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:392). Sanela försökte dra in henne i bilen igen och Helena lyckades sparka den som försökte dra ut henne ur bilen (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:392). Även här rör sig det våldsamma handlandet om beskydd, Sanela som försöker skydda Helena och dra in henne i bilen och Helena som i självförsvar sparkar till gärningsmannen.

5.3.1.2 Kvinnors och mäns språkbruk

I analysen av kvinnor och mäns "typiska" språkbruk i *Hungerspelen* (Collins, 2012) och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), enligt forskning av exempelvis Coates (2004), är det svårt att avgöra om manliga och kvinnliga karaktärer alltid använder sig av sina respektive typiska stilar; tävlingsinriktad och samarbetande, då det inte är faktisk konversation utan ett skrivet manus (se sektion 2.3). Däremot syns det tendenser av dessa talarstilar trots att det är dialog i ett manus, vilka kan analyseras i denna studie om de vidare förstärker de kvinnliga och manliga stereotyper som eventuellt förekommer.

Det tydligaste kvinnliga fenomenet som återfinns i *Hungerspelen* (Collins, 2012) är hedges, garderingar, ett redskap som främst kvinnor använder för att förhandla om känsliga ämnen men som också får deras uttalanden att verka osäkra och ursäktande (se sektion 2.3). Katniss är så pass bra på att skjuta ekorrar att hon aldrig förstör köttet, och hon har försörjt sin familj i fem år genom att jaga. När Haymitch frågar om hon är duktig med pil och både funderar hon en stund och jämför sig i tankarna med sin far och Gale och säger sedan "Jag är rätt bra", varpå Peeta genast försvarar henne och säger "Hon är otrolig" (Collins, 2012:77). Peetas reaktion tyder på att han anser att hon förringade sin egen förmåga, genom att använda garderingen "rätt" bra och därmed förminska sin prestation. När hon sedan ska prova spjut tänker hon "Jag kastar mitt spjut, något jag är rätt bra på, bara jag inte behöver kasta långt" (Collins, 2012:85). Även med sin spjutkastning använder hon samma gardering och nämner att hon dock inte är lika duktig ifall hon måste kasta långt. Som kvinna nedvärderar hon aktivt sina förmågor, medan andra män, exempelvis Cato, har självförtroende i sina handlingar. Han är säker på att hans träff var dödlig: "Hon är död. Jag stack henne själv" och blir arg när de andra tvivlar (Collins, 2012:135). Sättet som karaktärerna beskrivs på när de talar är sammankopplat till egenskaper som anses manliga eller kvinnliga. Venia talar pipigt och ursäktande, medan rösten som meddelar att de ska gå in på arenan är en "behaglig" kvinnoröst (Collins, 2012:54,124). I motsats till detta är Zlatans tränare Roland väldigt bullrig och har en djup röst (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:100-101). Medan männen ska utstråla självförtroende och ta plats så verkar kvinnorna förminska sig själva, samtidigt som de ska behaga.

Kvinnorna i *Hungerspelen* (Collins, 2012:54) har även en tendens att be om ursäkt för handlingar de ändå måste genomföra, exempelvis när stylisten Venia måste dra bort hårstrån för Katniss kropp: "Förlåt!" piper hon på sin löjliga huvudstadsdialekt. "Du är ju så hårig!" (Collins, 2012:54). Venia ber om ursäkt för att det gör ont, men försvarar sig med att Katniss är hårigare än en kvinna borde vara, och att de måste göra någonting åt detta eftersom de ska visas upp. Ett mer extremt fall är när Peeta fått byta ut sitt ben delvis mot plast och metall, för att Katniss inte använde ett ordentligt tryckförband när hon tog hand om hans skada inne på arenan. Hade hon inte gjort det hade han inte överlevt, men hon översköljes ändå med skuld när hon ser hans ben och viskar "Å, nej", "Det är mitt fel", fastän de andra försäkrar henne om att Peeta inte hade överlevt annars (Collins, 2012:304).

Coates (2004) har också kommit fram till att kvinnor oftare håller sig till "overt prestige" - att tala korrekt enligt allmänhetens ideal, medan män oftare dras mot "covert" prestige vilket inkluderar svordomar och tabuord (se sektion 2.3). Detta syns i båda böckerna. I *Hungerspelen* (Collins, 2012:153) svär Cato som en galning när han faller ner ur trädet i ett försök att nå

Katniss. På samma sätt måste Gale ut i skogen och ta ut sin ilska över huvudstaden där genom att gorma, trots att det skrämmer bort viltet (Collins, 2012:17). Även Zlatan svär mycket i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77), då han beskriver att precis som sin far så tänder han lätt: "Vem fan är du, typ?". Svordomarna följer med honom från hans ungdoms Rosengård till de stora klubbarna, då svordomen "fitta" används flitigt i båda sektorerna bland män för att förminska deras manlighet (se sektion 5.3.1.2). Coates (2004) menar också att svordomar inte bara är typiskt män, utan framförallt män av arbetarklass, vilket syns i *Hungerspelen* (Collins, 2012) då det främst är män från distrikten som svär snarare än de i huvudstaden. Denna skillnad finns även på fotbollsplanen i publiken beroende på i vilken klubb Zlatan är i: de svenska papporna hejar på sina söner med "Kom igen nu gubbar. Bra jobbat!" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:83) medan de i Balkan består av "galna jugoslaver" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:83) som kastar grova förolämpningar såsom "jag ska knulla din morsa i häcken" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:83). I båda böckerna hör det snarare till arbetarklassenmännen att svära och använda grovt språk, vilket kännetecknas delvis i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:77) av de med utländsk bakgrund. Det enda som märks mellan språk och etnicitet i *Hungerspelen* (Collins, 2012) är att Thresh är den enda som talar mer brutet, menar Mary J. Couseliz (2013:140) som studerar genren dystopi.

Kvinnorna i arbetarklassen använder generellt också ett grövre språk än högre klasser, vilket märks på Zlatans och Peetas mödrar. Båda skäller ut sina söner, Zlatan för att han hade slagit sig: "förbannade idiot som klättrat upp på taket, här får du en lusing" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:64), och Peeta för att han brände brödet "Ge dem till grisen, ditt dumma fä!" (Collins, 2012:30). Båda arbetarklassmödrarna disciplinerar sina söner med slag och hårda ord, något som inte förekommer i Katniss familj då mamman ursprungligen är från en köpmannaklass och inte heller förekommer det i huvudstaden enligt vad som framgår av boken.

Ett annat fenomen som förekommer i tal mellan kvinnor och män är smeknamn, och hur de får olika värdeladdning beroende på vem som säger det (se sektion 2.3). Det är socialt accepterat för en kvinna att kalla yngre män och pojkar för exempelvis *raring*, men om en man använder dessa i tilltal till en främmande kvinna så upplevs det ofta som nedvärderande (se sektion 2.3). I *Hungerspelen* (Collins, 2012:90) används detta flitigt av mentorn Haymitch när han talar till Katniss då han kallar henne för "sötнос", vilket gör henne förbannad. Peeta råkar inte ut för detta i egenskap av man. Haymitschs användande av "sötнос" till Katniss används delvis som en förolämpning, såsom i "jag ger upp sötнос" (Collins, 2012:100) när han inte lyckas hitta eller framhäva hennes bra egenskaper. Vid ett tillfälle använder Peeta detta namn

inne på arenan, vilket Katniss ogillar: "Det känns som en örfil att han använder Haymits nedlåtande smeknamn" (Collins, 2012:120). I slutet av boken har dock deras relation utvecklats och förbättrats, då hon inser att de är mer lika än vad de tror och hon förstod vad han väntade sig av henne inne på arenan för att få gåvor, så sista gången han använder smeknamnet är det genuint och har förlorat sin nedvärderande kraft.

Jag springer mot dem och förvånar till och med mig själv med att först kasta mig i famnen på Haymitch. När han viskar <<bra jobbat, sötnos>> i mitt öra låter det inte sarkastiskt.

(Collins, 2012:290)

Deras relation har gått från att vara främlingar som tvingats ihop till att de faktiskt fattat tycke för och förstår varandra, vilket gör att även smeknamnets betydelse skiftar.

5.4 ANTAL KVINNOR OCH MÄN

Som syns i tabellen, bild 5 nedan, är det obestridligt fler män i båda böckerna i studien, även om antalet är desto större i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011). Trots att *Hungerspelen* (Collins, 2012) har en kvinnlig huvudperson och tillhör en genre populär bland flickor, dystotopiska framtidskildringar, så innehåller även den fler män än kvinnor.

Bild 5. Antal tydliga manliga och kvinnliga karaktärer i böckerna

	Hungerspelen	Jag är Zlatan	Totalt
Kvinnor	29	50	79
Män	36	270	306

I *Hungerspelen* (Collins, 2012) framhävs dock inte denna obalans mellan män och kvinnor lika tydligt som i boken om Zlatan, exempelvis genom att flickorna och pojkarna får varannan tur i olika sammanhang. Det dras en pojke och en flicka från varje distrikt som ska delta i tävlingen, så balansen mellan kvinnor och män inuti själva spelet är jämn. När dessa ska dras på slätterdagen används det typiska "damerna först", men sedan får pojkarna presentera sina färdigheter först inför spelledarna varefter flickorna får intervjuas först (Collins, 2012). Ett annat tecken är när någon tänder en eld i skogen i arenan i hungerspelen, vilket lockar till sig

dödliga fiender, så Katniss får lust att skälla ut personen: "Vad tänker hon eller han på?" (Collins, 2012:133). En liknande situation uppstår utanför Zlatans dörr, någon som tände på rosor så att de började ryka. "...jag [...] öppnat trettio sekunder tidigare. Då hade jag tagit idioten på bar gärning och massakrerat honom" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:237). Medan Katniss tänker sig att det skulle kunna vara vilket som, en man eller kvinna, så tänker Zlatan direkt att det är en man.

Enligt Thurén (2000) och Connell (2013) är allting könskodat, bland annat arbetsuppgifter (se sektion 4.1). Exempelvis domineras våldsamma yrken samt höga positioner av män medan kvinnor dominerar läraryrket och sjuksköterskeyrket. Collins (2012:9, 83) har brutit mot dessa könskodningar till viss del, då hon nämner att kolgruvearbetarna i distrikt 12 samt spelledarna i huvudstaden både är män och kvinnor. Positionen som slaktare, vilket är ett blodigt och skitigt jobb, innehåses dessutom av en kvinna (Collins, 2012:224). Däremot förblir vissa yrken könskodade i boken enligt traditionella mönster såsom att Katniss mor är en apotekare, också kallad läkekvinnor, eftersom kvinnor ofta innehar yrken som reparerar våld och visar på omhändertagande och vårdnad (se sektion 4.1). Detsamma gäller för den högsta positionen i huvudstaden som sitter på mest makt, nämligen president Snow, som också är en man liksom de flesta som innehar höga positioner. Förvisso är det många som är missnöjda med denna regim, och revolutionen som uppstår i de följande böckerna har Katniss i spetsen samt rebelledaren Coin, som också är en kvinna (se sektion 2.2.2). Detta kan tolkas som en revolution mot patriarkatet och att förändring ska bryta det traditionella, dysfunktionella, mönstret. Boken ingår i den dystotopiska genren som ofta är just samhällskritik, vilket får huvudstaden att framstå som satir.

Trots att huvudpersonen är en kvinna omges hon framförallt av män, vilka har störst betydelse för hennes utveckling: "Cinnas skicklighet har gjort mig vacker, Peetas beaktelse har gjort mig åtråvärd" (Collins, 2012:117). Haymitch är deras mentor men de kommer inte överens och har destruktiva gräl innan spelen, men hon lär sig vad han förväntar sig av henne och förhandlar med honom genom tv-rutan när hon kysser Peeta för att få belöningar (Collins, 2012). Efter spelet när hon vunnit är han genuint stolt över hennes vinst. Detta förhållande, denna unga kvinnan och den äldre visare mannen, är den vanligaste relationen mellan könen i den gamla flickboken (Andræ, 2001:69). Effie Trinket är också med i deras sällskap, men Katniss har svårt att förstå hennes glädjesprudlande personlighet och tycker mest att hon är tröttsam och korkad, även om hon gillar hennes komplimanger och beundrar hennes beslutsamhet (Collins, 2012:104). Med andra ord har boken en stark kvinnlig huvudperson, men hon formas och definieras till stor del av männen som omger henne.

I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) märks däremot obalansen mellan antalet kvinnor och män mycket mer markant. De yrken som nämns är oftast traditionellt könskodade och om de inte är det markeras det som avvikande. Hans syster Sanela är frisör medan hans far är fastighetsskötare som mejslar och snickrar (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:69-70). Taxichauffören som kör dem till sjukhuset beskrivs som "tydlig" en kvinna, ett ordval som indikerar att det var en överraskning. Själv spelar Zlatan fotboll på landslagsnivå, ett väldigt mansdominerat fält.

Ett motiv i pojkboken var att pojkarna fostras till att verka i homosociala affärer, ett arbetsliv där de endast kommer att möta andra män (se sektion 2.2.3). Eftersom fotbollen är mansdominerad, samt uppdelad i herrfotboll och damfotboll, vistas Zlatan bara i denna manliga sfär genom sin karriär. Detta är typiskt för den nya medelklassmannen och hans familj, vilket diskuteras i sektion 5.4, där kvinnans roll är att stanna i hemsfären och ta hand om sina barn och sin make - exempelvis har hans partner Helena har fått pausa sin karriär, fått barn och får flytta var gång Zlatan byter lag. Det märks även tydligt att det är skillnad att spela på "morsans gård" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:92) i den kvinnliga hemsfären för att sedan spela med riktiga fotbollsspelare på storplanen.

Medan pojkarna fostras till att bli oberoende i pojkböckerna så fostras flickorna till att ge näring åt täta relationer och inleda sin heterosexuella karriär i flickböckerna (se sektion 2.2), vilket Helena gör men även Katniss. Anledningen att Katniss hamnar i hungerspelen är att hon tar sin älskade lillasyster Prim's plats och hon ser även sin lillasyster i flickan Rue, vars död gör att hon vill hämnas mot huvudstaden (Collins, 2012). Det är hennes relationer, samt kärlekstriangeln mellan henne, Gale och Peeta, som driver handlingen framåt och får henne att agera. Att pojkarna och flickorna fostras till dessa olika saker kan sammanfattas i Zlatans symboliska tatuering:

Jag lät tatuera in min familj; männen på höger hand, höger som står för kraften, pappa, brorsorna, så småningom söner, och så kvinnorna på vänster, vänster som står närmast hjärtat, mamma, Sanela, inte halvsysrorna som brutit med familjen. (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:240)

Andræ (2001) fann även i sin studie att flickorna alltid hamnade passivt i konflikter, såsom Katniss som måste delta i hungerspelen, medan pojkarna snarare aktivt ger sig ut för att hitta dem, vilket kännetecknar Zlatan som hela tiden vill bli ännu bättre och som inte är rädd för att ta konflikter (se sektion 2.2).

Utöver Helena är det väldigt få kvinnor som nämns vid namn i *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011). Av de 29 kvinnor som omnämns är det bara nio kvinnor som nämns vid namn och av dessa är det bara fem som anges med efternamn. Det är främst hans kvinnliga familjemedlemmar och vänner till familjen (Sanela, Jorka, Mia, Cecilia Persson) och det förekommer bara en kvinna i den väldigt mansdominerade fotbollen, Priscilla Janssen, som är en altiallo på Ajax som ska hämta honom (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:150). Några få kvinnliga sportstjärnor nämns också, Pärson, Kallur och Sörenstam vilka är med på idrottsgalan (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:290-291).

Av de 270 män som förekommer i boken beskrivs majoriteten av dem vid namn, då det är alla hans medspelare och motståndare i alla de lag han möter eller flyttar till. Alla högre positioner såsom tränare, chefer och president i klubbar innehas också av män samt alla hans förebilder är män (Muhammad Ali, Tyson, Jackie Chan). Eftersom majoriteten av alla kvinnor beskrivs utan namn, exempelvis som "halvsyrrorna", "brudar i Ralph Laurentöjor", "kvinnliga medlemmar", "skrikande tjejer" och "prostituerade" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:52,113,240), eller i relation till en man: "Hasses fru", Kekis tjej" och "Minos syrra", så kan dessa tolkas som ett opersonligt kollektiv. Både Andrae (2001) och Öhrn (2013) noterar att kvinnors roll i pojkboken ofta är att vara ett identitetslöst kollektiv som ska hjälpa den manliga protagonisten och framhäva att han är heterosexuell (se sektion 2.2.3). Detta märks då det plötsligt blir fler kvinnliga medlemmar som intresserar sig för Zlatans klubb när han börjar bli känd, och att han får många kvinnliga fans som vill ha hans autograf.

Enligt Hedlin (2004:13) syns mer män än kvinnor i media överlag, vilket kan förklara varför båda böckerna innehåller fler män än kvinnor, trots att *Hungerspelen* (Collins, 2012) är av en genre som mest läses av tjejer samt skriven av en kvinna. *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) utspelar sig däremot i ett mansdominerat fält: fotbollen, vilket är i enlighet med den homosociala sfären som medelklassmannen möter i arbetslivet.

5.5 GENUS I FÖRHÅLLANDE TILL KLASS OCH ETNICITET

Eftersom både *Hungerspelen* (Collins, 2012) och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) genomsyras av en problematisering av ett klassamhälle går det inte att undgå att analysera genus utan denna aspekt då de färgar varandra. Detta perspektiv, att ta fler aspekter i beaktning, kallas intersektionalitet och är praktiskt tagit nödvändigt att använda i dagens mångkulturella samhälle (se sektion 4.2).

Enligt Andr  (2001)  r de ursprungliga flick- och pojkböckerna skrivna av och f r borgerligheten på 1700-talet och b r därför på borgerlighetens värderingar där mannen ska bli familjeförsörjare medan kvinnan ska bli en god maka och mor, en familjemodell som senare även blev ideal för arbetarklassen på 1950-talet (se sektion 2.2). I distrikt 12, som främst består av en arbetarklass, syns det att denna modell inte gäller för majoriteten. Kolgruvearbetarna  r både m n och kvinnor trots yrkets farliga natur och andra typiskt manskodade positioner såsom slaktare kan innehas av kvinnor (Collins, 2012:9-10). Katniss mamma är dock ursprungligen från en köpmannaklass, vilket syns på hennes ljusa h r och blå ögon medan de flesta i distrikt 12 har m rkt h r, och hon gifte sig med en man av lägre klass (Collins, 2012:9-12). Av denna anledning gäller den borgerliga familjemodellen i Katniss familj, med en mor som ska ta hand om sin make och sina barn medan fadern jagar och tar hem mat. När fadern sedan där i en olycka blir modern paralyserad av sorg och Katniss som bara  r elva  r måste ta på sig uppgiften som familjeförsörjare. Enligt den borgerliga modellen  r hennes mor en misslyckad kvinna då hon låter sina barn bli skinn och ben, vilket tillåter Katniss att skälla ut henne trots att hon  r yngre (se sektion 2.2.2).

Zlatans familj  r också av arbetarklass och de bor i Rosengård som  r förknippat med invandrart thet. Hans föräldrar är skilda och han har många syskon, så den borgerliga modellen omj lligg rs då hans mor Jorka inte har något annat val än att st da 14 timmar om dagen för att familjen ska få pengar till mat på bordet, vilket g r att hon inte heller hinner trösta sina barn utan snarare tar till tr sleven f r en smäll om de gjort något dumt (Ibrahimovi  & Lagercrantz, 2011:65). Den ljushåriga bagarfamiljen i *Hungerspelen* (Collins, 2012) som Peeta tillhör,  r också något högre klass, men mamman i familjen är väldigt lik Zlatans mamma till sättet då hon också slår Peeta och gormar åt honom när han tappar br det i elden (Collins, 2012:30). Katniss tror att de har det mycket bättre än de andra och f r  ta av sitt nybakta bröd, när de egentligen bara f r  ta de rester som blir över då majoriteten måste säljas för att få in pengar. Med andra ord är familjerna i distrikt 12 av olika skikt av arbetarklass, förutom borgmästaren och hans dotter Madge. De fattiga drabbas hårdast av hungerspelen då de kan byta lotter för att  ka oddsen att de hamnar i spelet mot  rsransoner av mat, men Madge har aldrig behövt byta till sig mat på det viset och hennes brosch hade enligt Gale kunnat försörja hans familj i flera månader (Collins, 2012:15-16). Lyckligtvis håller sig Madge på sin kant och  r inte snobbig över sin position, menar Katniss.  verklassen däremot  r de människor som lever i huvudstaden Panem, som fascinerat följer de televiserade hungerspelen, som har mat i överflöd, betjänter, varmt vatten och tid och pengar att följa huvudstadens lyxiga mode.

Både Katniss och Zlatan är ursprungligen av arbetarklass, men båda gör en klassresa under böckernas gång. I och med sin vinst i hungerspelen så överöses Katniss med rikedomar och hon får ett hus i "vinnarbyn" i sitt distrikt. Dock kan hon inte garantera sina framtida barn immunitet från hungerspelen och hon måste fortsätta agera som mentor varje år åt de tävlande från distrikt 12 och fortsätta spela teater om sin romans med Peeta, vilket innebär att hon fortfarande är slav under regimen (Collins, 2012:13).

Zlatan däremot går från en arbetsklassfamilj till att förkroppsliga medelklassens manlighet: the self-made man. Med grunden i medelklass och kapitalism ska den nye mannen genomföra sina aktiviteter i den offentliga arenan, vilket syns i Zlatans fotbollsspelande, och framgång är detsamma med status och ekonomiska resurser (se sektion 2.2.3). Zlatan blir känd och blir dyrare och dyrare när han säljs mellan allt bättre lag. Dessa aktiviteter kräver dock geografisk rörlighet så han och hans familj måste ständigt flytta mellan länder för att Zlatan ska kunna vara nära sitt nya lag. När de skulle flytta igen för att han skulle spela i ett lag i Italien beskriver Zlatan att hans partner Helena inte var beredd att flytta så snart igen men hon vet också att får inte Zlatan spela där han vill blir han "som en visnen blomma" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:389), vilket går ut över familjen.

Emellanåt blir den offentliga arenan för belastande för the self-made man då manligheten ständigt måste förnyas inför andra män (se sektion 2.2.3). Även Zlatan känner vid vissa tillfällen att han borde lägga ner fotbollen och åka hem till "Helena och ungarna" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:59) och att det är skönt att få dessa pauser i hemsfären som hjälper honom att glömma dispyterna. Enligt den borgerliga modellen ska kvinnan vara en god maka och mor, och Helena, som tidigare var en karriärkvinna, tar mycket riktigt en paus i karriären medan Zlatan lever ut sin (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:397). Hon stannar i hemsfären och föder två barn under denna tid samt går med på att flytta varje gång Zlatan byter lag, även om hon hade velat stanna. Även Mourinho sa till henne "Helena, you have only one mission. Feed Zlatan, let him sleep, keep him happy!" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:58), vilket förstärker hennes roll som den borgerliga "hemmafrun" vars enda roll är att underlätta livet för sin man för att han ska klara av sin karriär.

Trots att Zlatan har gjort en klassresa från arbetarklass till medelklass så syns en kulturkrock när Helena, som har lyxig inredning, stilletklackar och pälsar, möter hans familj. Hemma hos hennes familj säger de "älskling kan du skicka mjölken" medan de praktiskt taget hotar varandra till livet över matbordet hos Jorka (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:170). När de tillsammans ska åka ett flyg blir det en rejäl krock mellan deras olika världar där Jorka slår

till Zlatans lillebror med sin sko eftersom han ville ha whisky, och han sedan slår tillbaka. Helena ville bara sjunka igenom marken av skam (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:237).

Det sker även en krock mellan Katniss och överklassens ideal i huvudstaden, vilket diskuteras i sektion 5.3.1, när hon måste lära sig att göra feminitet på deras sätt för att bli accepterad. Effie Trinket spenderar fyra timmar med att lära Katniss gå i högklackat utan att vingla omkring, samt hur hon ska sitta, gå, föra sig och le (Collins, 2012:97-98). Katniss måste aktivt lära sig att konstruera genus på rätt sätt, inte bara som kvinna utan som en kvinna av överklass, exempelvis att lära sig "sitta som en dam" (Collins, 2012:106).

En annan plats som starkt påverkas av faktorer som klass, kön och även föräldrars utbildning är skolan, menar Molloy (2007), och dessa är avgörande för barnets fortsatta studier och yrkesval eftersom skolan reproducerar dessa skillnader samt utgår ifrån en språknivå som tillhör medelklassen (se sektion 2.1.3). I de los Reyes (2007) studie framgick att etniska stereotyper alltid är bekönade och att de två vanligaste stereotyperna är invandrarkillen som är stökig och har problem i skolan och invandratjejen som är den duktiga som hjälper till hemma (se sektion 4.2). Eftersom dessa stereotyper finns kan det finnas förutfattade meningar om de elever som har annan etnisk bakgrund. I Zlatans fall erkänner han att han var stökig, inte kunde sitta still, inte alltid kom i tid och kunde slarva med sina läxor ibland, men han kände också av att han var en sådan kille lärarna inte förväntade sig goda studieresultat av, snarare den man sparkade ut (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:80). Han tilldelas extrahjälp som han anser att han inte behöver, vilket även sker i vuxen ålder för att lära sig italienska när han kommer till ett nytt lag, hjälp han inte heller vill motta (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:227). Båda dessa extralärare är kvinnor och hans nekande till att ta emot deras hjälp kan vara en del av maskulinitetskonstruktionen som diskuteras i sektion 5.3.1 då Molloy (2013) menar att det mesta i skolan bär på en feminin markör, något pojkarna ständigt kämpar mot för att bibehålla sin manlighet. Framförallt vill han inte särbehandlas, och han skulle bli ursinnig om någon skulle behandla hans söner som om de vore annorlunda (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:93).

Enligt *Likvärdighet i en skola för alla* (2002:70) anses det vara mer acceptabelt för arbetarklassflickor än arbetarklasspojkar att vara flitiga i skolan, och trots att även de kan vara stökiga är de ofta tystare. Detta stämmer in på arbetarflickan Katniss som beskriver sig själv just som flitig och tystlåten i skolan (Collins, 2012:10). Enligt de los Reyes (2007) beskrivna stereotyper för invandrare verkar de stämma överens med beskrivningarna i boken då Zlatan var en stökig elev som inte alltid gjorde sina läxor och att hans syster Sanela som blev som en "extramorsa" hemma som tog mycket ansvar (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:67). System

Sanela stämmer både in på stereotypen kring invandrartjejen som den duktiga flickan och på flickans roll i pojkboken som moderlig och omhändertagande (se sektion 2.2.3).

I diskussionen kring intersektionalitet menar Hedlin (2004) att man inte bara kan göra genus, utan även göra svenskhet, och ger kläder som ett exempel (se sektion 4.2). När Zlatan börjar på Borgarskolan inser han att alla är klädda i Ralph Lauren-tröjor och timberlandskor, framförallt alla "snygga brudar", vilket gör det svårt att försöka prata med dem och samtidigt se ut som en förortskille (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:95). Han försöker göra något åt detta genom att klä sig i pikétröjor och prova olika stilar, men "det lyste Rosengård om mig ändå" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:96). En av hans kompisar som också är från förorten körde ett annat knep, han "skaffade sig en tjej från en fin familj och snackade in sig hos hennes brorsa och började låna hans kläder" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:96). De försöker göra svenskhet genom att passa in klädmässigt, men han upplever att det inte riktigt håller hela vägen - de passar fortfarande inte riktigt in. När han var yngre såg han killar från förorten som försökt köra överklass men misslyckades, så han gjorde tvärtom: hade han bara fått tjugo kronor av sin pappa i fickpengar så sade han istället "jag har inte ett öre" och framstod som en tuffing från Rosengård (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:90).

På flera ställen i boken märks det att Zlatan hade svårt att passa in för sin bakgrund, när han exempelvis spelar i ett lag med "överklassungar" från Limhamn och känner sig som från mars för att han snackade annorlunda (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:87). Han vet om att varken skolan eller samhället har höga förväntningar på honom, "i mina kretsar blev man inte jurist precis" (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011:86). Ändå lyckades han göra en klassresa och bli internationellt känd, trots motgångarna han stått inför på grund av sin klass. Fastän det har varit en svår resa för Zlatan betonar Erik Niva (2008:303) att det är ännu svårare för invandrarkvinnor att komma upp till landslagsnivå inom fotboll, vilket syns på de nuvarande lagnamnen: männen har efternamn som Bakircioglu, Concha, Djurić, medan kvinnorna i landslaget har svenska namn som Aronsson, Johansson, Jönsson. Intersektionellt sett, eftersom fotbollen är en mansdominerad arena, är det svårt för både kvinnor och män av utländsk bakgrund att göra sig ett namn, men ändå betydligt svårare för kvinnorna.

I *Hungerspelen* (Collins, 2012) ligger fokus främst på klasskillnaderna och etnicitet problematiseras inte i lika hög grad, men Couzelis (2013:131) menar att just däri ligger problemet eftersom dystopiförfattare generellt sällan diskuterar rasism i sina futuristiska berättelser, vilket riskerar att bibehålla dessa dominerande maktrelationer. När Katniss beskriver några av de tävlande i hungerspelen är Rue och Thresh från distrikt 11 de enda som hon noterar hudfärgen på, vilket indirekt ses som avvikande eftersom resten av befolkningen

då har ljusare hy. De samtida rasistiska och ekonomiska hierarkierna lyser igenom boken, trots att det är en framtidsskildring, bland annat i att Collins förknippar mörkt hår med arbetarklass och ljust hår med köpmannaklass (Couseliz, 2013:138). Utan att det sägs så är det svart slaveri som beskrivs eftersom livet i distrikt 11 är mycket hårdare än i de andra distrikten, då fredsväktarna bestraffar dem hårdare. Ett annat kännetecken är att arbetarna sjunger sånger när de arbetar och för att markera när arbetsdagen är slut i distrikt 11, en sång som senare kommer till användning för att Katniss och Rue ska kunna kommunicera på avstånd inne på arenan (Collins, 2012:175). Denna sång påminner om slavarnas sånger som skulle låta "glada" inför slavhandlaren men som egentligen hade budskap och mening (Couseliz, 2013:139). Några andra kännetecken är att både Rue och Thresh liknas vid djur, han beskrivs som stark som en oxe och Rue som en vildhona som försvarar sina syskon (Collins, 2012:106 & 175), samt att Thresh talar mer brutet än de andra spelarna. Eftersom detta inte problematiseras eller uttalas som slaveri, utan läses mellan raderna, kan det innebära att Collins omedvetet reproducerar dessa rasistiska hierarkierna utan eftertanke. I slutändan är Rues död nödvändig för att Katniss ska vilja revolutionera mot huvudstaden, så den mörkhyade måste dö för den vita protagonistens bästa (Couseliz, 2013:141).

6 SAMMANFATTADE RESULTAT

Under detta avsnitt presenteras resultaten för frågorna som ställdes i inledningen.

Som svar på frågan *Vad läser gymnasieelever när de själva får välja och i vilka avseenden skiljer sig deras val ur ett genusperspektiv?* visar de elevvalda böcker som legat till grund för studien att de flesta eleverna har valt böcker själva, utan att bli påverkade av de böcker som läraren rekommenderat och som funnits tillgängliga i klassrummet. Uppdelningen mellan kvinnliga och manliga författare i läslistan visar att den består av 52% manliga författare, 46% kvinnliga författare och 2% som är böcker av både en kvinnlig och en manlig författare, vilket innebär att spridningen av böcker skrivna av kvinnor och män är relativt jämnt fördelat. Det finns forskning som visar att pojkar hellre läser böcker skrivna av manliga författare än kvinnliga, och tvärtom. Samma forskning visar dessutom att flickor är mer villiga att läsa böcker skrivna av manliga författare än vad pojkar är villiga att läsa böcker av kvinnliga författare. Enligt den läslista som sammanställdes går det emot vad tidigare forskning konstaterat då pojkarna, med sina 30%, är mer villiga att läsa böcker skrivna av kvinnor än vad flickorna, med sina 26,3%, är villiga att läsa böcker skrivna av män. Det är med andra ord fler pojkar som läser böcker skrivna av kvinnor än det är flickor som läser böcker skrivna av män.

De tre genrer som flest pojkar valde att läsa var deckare i olika former, biografier, som är facklitteratur och fantasy. Forskning hävdar att pojkar gärna läser facklitteratur, men enligt läslistan är det endast 6 pojkar av 27, som valt att läsa facklitteratur, då i form av olika typer av biografier. Det är däremot 7 pojkar som valt att läsa deckare och 5 pojkar som läser fantasy. Dessa siffror visar att deckare, och inte facklitteraturen, är den litteratur som flest pojkar valde att läsa i just dessa klasser. Den forskning som finns kring flickors läsning visar att de helst läser böcker som handlar om kärlek och relationer, vilket även denna studie har visat, då 7 flickor, av 19, har valt att läsa böcker som handlar om relationer och kärlek. Det finns en skillnad mellan vad flickor och vad pojkar läser när man tittar på läslistan, men det finns ändå vissa genrer som läses mer eller mindre av både flickor och pojkar.

Vidare ställdes frågan *Passar de lärarvalda böckerna både pojkar och flickor?* och de böcker den intervjuade läraren använder sig av i sin undervisning är *Kejsarn av Portugallien*, *Dvärgen*, *Hjärta av jazz* och *Innan floden tar oss*. Av dessa fyra romaner var det två stycken som innehöll kvinnliga huvudrollsinnehavare och två stycken som innehöll manliga huvudrollsinnehavare. Tre av böckerna är skrivna av kvinnor och det är endast *Dvärgen* som är skriven av en manlig författare. De tre böckerna, *Kejsarn av Portugallien*, *Hjärta av jazz* och *Innan floden tar oss* handlar om antingen vänskap, hemska verklighetstroga händelser eller andra traumatiska händelser, vilket flickor intresserar sig för i sin läsning, medan pojkar känner sig obekväma med denna typen av böcker. Pojkar tycker generellt inte om att läsa om kärlek och relationer utan vill läsa böcker som är spännande, eller som de kan använda som verklighetsflykt från vardagen. Av de fyra böckerna som presenteras av läraren i undervisningen, är det endast *Dvärgen* som innehåller en handling som enligt forskningen tilltalar pojkar.

Den sista frågan lyder: *på vilka sätt skildras genus och genus i förhållande till intersektionalitet i de valda böckerna, Hungerspelen (Collins, 2012) och Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), i förhållande till huvudrollsinnehavare, könsfördelning samt framställning av män och kvinnor med fokus på beskrivningar och språkbruk?* De båda böckerna som analyserats för studien är skrivna ur ett jagperspektiv för båda huvudrollsinnehavarna, där jagberättaren själv upplever händelserna som framställs. I *Hungerspelen* (Collins, 2012) är läsaren begränsad till att få veta endast sådant som Katniss själv känner till och får till exempel inte veta vad andra karaktärer tänker eller råkar ut för. Katniss utseende såväl som de andra karaktärernas utseende beskrivs genom hennes reflektioner och tankar. I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) får läsaren händelserna återberättade för sig av Zlatan. Här finns dock inte några tydliga

beskrivningar av honom själv, men istället pryder hans bilder både bokens omslag och de första sidorna. Andra karaktärer som dyker upp i boken beskrivs återberättande av Zlatan.

Viktiga egenskaper i texterna är styrka för män och utseende för kvinnor. I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) förekommer inte så många kvinnor men Helena, Mia och många anonyma kvinnor bedöms också efter sitt utseende: snygg, läcker med mera. Även i *Hungerspelen* (Collins, 2012) beskrivs kvinnorna främst enligt utseende, Prim är söt, modern hade varit vacker samt att Katniss måste vara vacker för att få sponsorer och får inte ha kvar något kroppshår enligt huvudstadens kvinnoideal, något som pojkarna inte utsätts för. Medan Katniss måste spela på en viss feminitet och använda kramar och kyssar för att överleva i spelet, så måste Peeta spela på en maskulinitet och visa sig hård och hänsynslös inför karriärister för att överleva, eftersom det för männen är viktigt att framstå som starka. Som exempel beskrivs pojkarna från flera distrikt som bredaxlade, starka, stora eller monstruösa. När Peeta har gråtit reflekterar Katniss över det som en svaghet. Zlatan beskriver sig själv som en liten räka, medan pappan är stor och stark, men som fotbollsspelare tränar Zlatan, äter rätt och fokuserar mycket på både sin egen och andra spelares storlek. Män som är svaga ses som avvikande och män som har beskrivits som klena, mesiga, spensliga eller med vanställd fot, är avvikande och visar på avsaknad av styrka vilket är oönskat. Även aggressivitet och våldsamhet är drag som anses typiskt manliga och som stämmer in på de flesta män i båda böckerna, men framförallt på Gale, Cato och Zlatan. I dystopier är det vanligt med aggressiva kvinnor, men för att bibehålla sin kvinnlighet och sina kvinnliga egenskaper framställs kvinnorna framförallt som aggressiva när de beskyddar någon. En tendens som dock syns i båda böckerna.

Angående könsfördelningen i de båda böckerna så utgjordes majoriteten av manliga karaktärer. I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) är denna obalans väldigt tydlig då den innehöll 270 män men endast 50 kvinnor, varav de flesta kvinnor ingår i ett opersonligt namnlöst kollektiv. Detta kan bero på att Zlatans karriär är inom ett väldigt mansdominerat fält, fotbollen, en homosocial sfär där han endast har manliga kolleger inför vilka han ständigt ska förnya sin manlighet. I *Hungerspelen* (Collins, 2012) är inte fördelningen lika ojämn även om den innehåller fler män, då även många av de traditionellt könskodade yrkena är mer upplösta. Dock så är det fortfarande män som besitter de höga positionerna och som definierar Katniss, såsom Snow, Cinna, Peeta och Haymitch.

Med genus sett ur ett intersektionellt perspektiv är klass och etnicitet stora påverkande faktorer i båda böckerna. Både Katniss och Zlatan lever i en arbetarklassfamilj men gör en klassresa under bokens gång. Zlatan blir en symbol för medelklassens manlighet som ska skapa

sina framgångar genom status och ekonomi på den offentliga arenan, fotbollsplanen, och som har den kvinnliga sfären hemmet som en avbelastande och lugn tillvaro att hämta krafter i. Helena utgör en typisk borgerlig bild av kvinnans roll i en familj, som maka och mor. Ser man till huvudrollsinnehavarnas skolgång så uppfyller både Katniss och Zlatan de stereotypiska arbetarklasseleverna: hon är flitig och tyst medan Zlatan ses som den stökige invandrarkillen.

Arbetarklassen utmärker sig också genom sitt tal, då det främst är män och de av arbetarklass som svär. Zlatan, Cato, Gale och Peeta svär, vilket inte männen i huvudstaden gör. Även kvinnorna i arbetarklassen svär eller använder ett grövre språk då både Peetas mor och Zlatans mor skäller ut dem och slår dem. I *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) framkommer också att de grövsta svordomarna tillhör de med utländsk bakgrund, exempelvis är det värsta man kan säga i Rosengård är ”fitta”. Hierarkisering och isärhållande av män och kvinnor syns väldigt tydligt i användandet av svordomarna, då det kvinnliga könsorganet ses som något negativt, medan det samtidigt är negativt att säga att någon inte är man nog. Även i *Hungerspelen* (Collins, 2012) syns det bland karriärister att de nedvärderar det som anses kvinnligt och försöker framstå som manliga och hårda.

Utöver svordomarna så håller sig män och kvinnor väldigt mycket till vad som anses vara typiska talstrategier för män och kvinnor, exempelvis så använder Katniss sig av garderingar vilket gör att hennes prestationer blir förminskade. Männen beskrivs också som bullriga med djup röst, samt att de svär mer, medan kvinnorna har pipiga eller behagliga röster och ständigt låter ursäktande. Katniss utsätts även för, som kvinna, ett nedvärderande smeknamn av Haymitch, nämligen ”sötnos”, vilket från början känns som en förolämpning men som växer till att bli äkta ömhetsbetygelse.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

Även om lärare i skolan försöker anpassa den litteratur som presenteras efter vad som uppskattas av elever idag, som till exempel *Innan floden tar oss* och *Hjärta av jazz* som det i studien framkommit att den intervjuade läraren presenterar för sina elever, så finns det ändå en oskriven litterär kanon i klassrummen. Även detta visar sig i studien då läraren berättar att hon ofta använder sig av *Kejsarn av Portugallien* och *Dvärgen* i sin undervisning. De båda nyare böckerna som presenterades är trots att det är ny litteratur inte anpassade för att pojkar ska vara intresserade av att läsa dem eftersom de uppskattar en helt annan typ av genrer, såsom till exempel biografier, deckare eller fantasy. Givetvis ska eleverna möta även andra typer av texter i skolan än vad de normalt sett läser, men det innebär i så fall att även en lärare behöver förnya sig och variera den litteratur som presenteras i skolan. Variera sig inte enbart med att beställa

in och låta eleverna läsa ny litteratur, utan även variera genre och innehåll så att alla elever vid något tillfälle upplever att de får läsa en bok i skolan som de kan uppleva vara bra eller vara anpassad efter deras intressen när det kommer till läsning.

Efter att ha analyserat *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) har vi reflekterat över att det finns både för- och nackdelar med denna bok. Det är till exempel en fördel att den har nått ut till så många ungdomar som normalt sett inte ser sig själva som läsare. Samtidigt är det tveksamt om Zlatan är ett föredömligt ideal för ungdomar att försöka leva upp till eftersom han dels beskriver hur han stulit cyklar, kört för fort eller utfört andra mindre lagliga aktiviteter och samtidigt försvarar sina handlingar och berättar att han fortfarande faller tillbaka i sådana handlingar även som vuxen och som känd profil. Han ser inte något problem i sina handlingar trots att han är en förebild för många och avfärdar det med kommentarer om att han behöver adrenalinkickar och att den händer något. Utöver hans kriminella framtoning framställer han dessutom en mansdominerad värld, fylld av våld och ett hem där hans partner har fått lämna sin karriär bakom sig för att ta hand om barnen, Zlatan och hushållet samt att hon dessutom får flytta runt beroende på vart än Zlatans karriär för familjen. För att avsluta kritiken mot *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) på ett positivt sätt visar boken ungdomar att det går att uppfylla drömmar och att de kan bli precis vad de själva vill, så länge de är beredda att arbeta för det.

Eftersom vi valde att låta första boken, *Hungerspelen* (Collins, 2012), i trilogin representera bokserien så vet vi inte hur serien slutar. Eftersom dystopier är samhällskritiska och första boken är en upptakt mot en revolution, så skulle det i boken mansdominerade samhället kunna förändras genom de sista två böckerna. Det är något vi inte vet och något som inte framkommer i studien. Sett enbart i första boken finns det nackdelar ur ett genusperspektiv, såsom till exempel att det är män som har de höga positionerna i samhället, kvinnoidealet som Katniss blir påtvingad i huvudstaden och att hon görs beroende av Peeta, genom det kärleksdrama som uppstår, för att överleva och måste använda sig av fysisk närhet såsom kyssar och kramar för att förhandla till sig livsviktiga produkter inne på arenan. Dessa ideal och situationer uppkommer dock i och tack vare huvudstaden, vilka då kan sägas stå för en förlegad och traditionell kvinnosyn som kan behöva förnyas genom revolution. Trots dessa negativa delar finns där ändå händelser eller karaktärsegenskaper i boken som balanserar på gränsen till att vara genusöverskridande och uppväger mycket av det negativa. Som även nämndes är första boken upptakten till en revolution, vilket innebär att huvudstadens ideal och tankesätt inte är accepterade av karaktärerna som bor ute i distrikten och måste följa huvudstadens lagar och normer.

7.1 METODDISKUSSION

Efter genomförd studie går det att konstatera att det funnits både för- och nackdelar med de metoder som valts att använda. Vi är till exempel medvetna om att de valda böckerna *Hungerspelen* (Collins, 2012) och *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) tillhör två helt skilda genrer och vi har under studiens gång fått ta hänsyn till att den ena är fiktion och den andra är en biografi och därför baserar sig på verkliga händelser. Som exempel på problematik med en biografi så nämns inte halvsystrarna vid namn utan de tillhör ett opersonligt kvinnligt kollektiv sett ur ett genusperspektiv, medan det i verkligheten skulle kunna vara så att han inte vill avslöja deras identiteter då inte alla händelser kring halvsystrarna som presenterades i boken var till deras fördel. Ett annat problem som uppstår med att analysera en biografi är att karaktärerna i boken om Zlatan är baserade på verkliga människor, men de har ändå blivit analyserade som fiktiva karaktärer, med tillskrivna egenskaper. En biografi hade kanske därför bäst analyserats utifrån till exempel ett författarorienterat angreppssätt, eftersom man då hade tagit hänsyn till författaren bakom verket.

Under arbetets gång fann vi det intressant att undersöka genrer, typiska för flickors respektive pojkars läsning, i den läslista som sammanställts och jämföra resultaten med de resultat som andra forskare nått genom sina studier. Vi uppmärksammade problematiken i den breda genreindelning som gjorts i läslistan och sammanställde ett dokument där vi bättre kategoriserade in de olika genrerna, för att lättare kunna beräkna flickors och pojkars läsintressen. Detta dokument låg sedan till grund för de uträkningar som gjordes i analysen och presenteras som Bilaga 2.

I läslistan presenteras två böcker av Patricia Cornwell, som ingår i samma serie böcker med en gemensam huvudrollsinnehavare. Dessa böcker lästes av två pojkar och hade med fördel kunnat analyserats istället för *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011), eftersom det då hade varit två fiktiva böcker som analyserades och det varit ett lättare beslut att analysera dem med hjälp av nykritikens närläsning. Eftersom fokus trots allt låg på elevers läsning och inte på författarna till böckerna beslutade vi ändå att läsa även boken om Zlatan med hjälp av närläsning. Utöver att den intervjuade läraren berättade att *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011) hade varit en mycket populär bok under samtliga fokusperioder så visade det sig under analysens gång att biografier var en populär genre, vilket gjorde att vi trots allt kände att vi gjort rätt val då vi beslutade att analysera *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia* (Ibrahimović & Lagercrantz, 2011).

Vi upplevde även en nackdel med att inte kunna jämföra de elevvalda böckerna till fullo med de lärarvalda böckerna, då vi endast gjort en ingående analys av de förstnämnda vilket ledde till en relativt ytlig jämförelse med de böcker läraren brukar använda sig av. I en större studie hade en ordentlig jämförelse och analys av både lärarens och elevernas bokval kunnat äga rum på ett mer representativt sätt.

7.2 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING

Under tiden som vi arbetat med denna studie har vi funderat dels över hur och om skildringen av karaktärerna förändras genom de tre olika böckerna i *Hungerspelen*-trilogin och dels om det är något som påverkar genusaspekten. Utöver detta har de två första böckerna dessutom filmatiserats och den tredje boken håller på att filmatiseras. Eftersom vi båda har sett de två filmer som utkommit hittills, så har vi reflekterat över vissa skillnader och likheter som finns i boken jämfört med filmen. Det hade därför även varit intressant att göra en studie som jämför boken med filmen och undersöker till exempel om Katniss har blivit mer feminiserad i filmen jämfört med boken.

KÄLLFÖRTECKNING

Primärlitteratur:

Ibrahimović, Zlatan & Lagercrantz, David (2011). *Jag är Zlatan Ibrahimović: min historia*. Stockholm: Bonnier

Collins, Suzanne (2012). *Hungerspelen: trilogin*. [Ny utg.] Stockholm: Bonnier Carlsen

Tryckta källor:

Andrä, Marika (2001). *Rött eller grönt?: flicka blir kvinna och pojke blir man i B. Wahlströms ungdomsböcker 1914-1944*. Diss. Uppsala : Univ., 2001

Broad, Katherine R. (2013). The Dandelion in the Spring. Utopia as Romance in Suzanne Collins's The Hunger Games Trilogy. *Contemporary dystopian fiction for young adults: brave new teenagers*, ed av Basu, Balaka, Broad, Katherine R. & Hintz, Carrie (red). New York: Routledge. 117-130

Coates, Jennifer (2004). *Women, men and language: a sociolinguistic account of gender differences in language*. 3. ed. Harlow: Longman

Connell, Raewyn (2003). *Om genus*. Göteborg: Daidalos

Couzelis, Mary J. (2013). The Future is Pale. Race in Contemporary Young Adult Dystopian novels. *Contemporary dystopian fiction for young adults: brave new teenagers*, ed av Basu, Balaka, Broad, Katherine R. & Hintz, Carrie (red). New York: Routledge. 131-144

De los Reyes, Paulina (2007). *Att segla i motvind: En kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB

Hall, Kira (2008). Exceptional Speakers. *The handbook of language and gender*, ed. av Holmes, Janet och Meyerhoff, Miriam. Oxford: Blackwell. 253-380

Hedlin, Maria (2004). *Lilla genushäftet. Rapport från institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap*. Kalmar: Linnéuniversitetet

- Hirdman, Yvonne (2001) *Genus – om det stabilas föränderliga former*. Lund: Liber AB
- Holmberg, Claes- Göran & Ohlsson, Anders (1999). *Epikanalys: En introduktion*. Lund: Studentlitteratur
- Kåreland, Lena (2013). Hur kär får man egentligen bli? Flickors passioner och vänskap i Katarina von Bredows ungdomsromaner. *Flicktion: perspektiv på flickan i fiktionen*, ed av Söderberg, Eva, Österlund, Mia & Formark, Bodil (red.). Malmö: Universus Academic Press. 222-242
- Lykke, Nina (2003). Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 24 (2003):1, s. 47-56
- Malmgren, Lars-Göran (1997). *Åtta läsare på mellanstadiet: Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- McConnell-Ginet, Sally (2008). "What's in a name?" Social Labeling and Gender Practices. *The handbook of language and gender*, ed. by Holmes, Janet and Meyerhoff, Miriam. Oxford: Blackwell. 69-97
- Molloy, Gunilla (1998). *Texten bakom texten: tre uppsatser om sakprosa ur ett feminist-didaktiskt perspektiv*. Lund: Institutionen för nordiska språk, Universitet
- Molloy, Gunilla (2007). *När pojkar läser och skriver*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Nikolajeva, Maria (2009). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur AB
- Nilson, Maria (2008). *Chick lit: från glamour till vardagsrealism*. Lund: BTJ förlag
- Nilson, Maria (2010). *Från Gossip Girl till Harry Potter: genusperspektiv på ungdomslitteratur*. Lund: BTJ förlag
- Nilson, Maria (2013). Att flicka sig. Hur flickor gör genus i chick lit och teen noir. *Flicktion: perspektiv på flickan i fiktionen*, ed av Söderberg, Eva, Österlund, Mia & Formark, Bodil (red.). Malmö: Universus Academic Press. 191-207
- Niva, Erik (2008). *Den nya världsfotbollen*. Stockholm: Modernista
- Olin-Scheller, Christina (2008). *Såpor istället för Strindberg?: litteraturundervisning i ett nytt medielandskap*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Robinson, Orrin W. (2010). *Grimm language: grammar, gender and genuineness in the fairy tales*. Amsterdam: John Benjamins

Romberg, Bertil (1987). *Att läsa epik*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur

Schmidl, Helen (2005). It takes two to tango - om Per Nilssons Hjärtans fröjd. *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola*, ed av Kåreland, Lena (red.). Natur och kultur: Stockholm. 285-310

Skardhamar, Anne-Kari (1994). *Litteraturundervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur

Skardhamar, Anne-Kari (2011). *Litteraturundervisning: Teori og praksis*. 3 uppl. Oslo: Universitetsforlaget AS

Söderberg, Eva, Österlund, Mia & Formark, Bodil (red.) (2013). *Flicktion: perspektiv på flickan i fiktionen*. Malmö: Universus Academic Press

Tannen, Deborah (1992). *Du begriper ju ingenting: samtal mellan män och kvinnor*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Tenngart, Paul (2010). *Litteraturteori*. 2. uppdaterade uppl. Malmö: Gleerup

Thurén, Britt-Marie (2000). Den gamla gåtan om kvinnor och män. *Män och kvinnor – vad vet en genusvetare?*, ed av Höglund, Anna Maria. Stockholm: UR. 12-43

Ulfgard, Maria (2002). *För att bli kvinna - och av lust: En studie i tonårsflickors läsning*. Lund: B. Wahlströms

Öhman, Anders (2002). *Populärlitteratur: de populära genrernas estetik och historia*. Lund: Studentlitteratur

Öhrn, Magnus (2013). Jäntor, systrar och några skeva pojkar. Om flickan i den svenska pojkboken. *Flicktion: perspektiv på flickan i fiktionen*, ed av Söderberg, Eva, Österlund, Mia & Formark, Bodil (red.). Malmö: Universus Academic Press. 42-64

Internetkällor:

Letmark, Peter (2014). *Trovärdigheten beror på vem som läser - och hur* (web). Hämtat från Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/insidan/trovardigheten-beror-pa-vem-som-laser-och-hur/>. Publicerat 2014-04-08. Hämtat 2014-05-10

Molloy, Gunilla (2013). *Pojkar läser bara om män också läser* (web). Hämtat från Dagens Nyheter, <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/pojkar-laser-bara-om-man-ocksa-laser/>. Publicerat 2013-04-08. Hämtat 2014-05-13

Nationalencyklopedin induktion.
<http://www.ne.se.ezproxy.bibl.hkr.se/lang/induktion/211234> Hämtat 2014-05-03

Olin-Scheller, Christina (2006). *Mellan Dante och Big Brother [Elektronisk resurs] : en studie om gymnasieelevers textvärldar*. Diss. Karlstad : Karlstads universitet, 2007. Tillgänglig på Internet: <http://www.diva-portal.org/kau/theses/abstract.xsql?dbid=474>

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011* (pdf-dokument). Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705>
Hämtat 2014-05-13

SOU (1997:121a). *Skolfrågor – Om skola i en ny tid* (pdf-dokument). Stockholm: Utbildningsdepartementet Skolkommittén. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25221> Hämtat 2014-06-09

Tallberg Broman, Ingegerd, Rubinstein Reich, Lena & Hägerström, Jeanette (2002). *Likvärdighet i en skola för alla: historisk bakgrund och kritisk granskning* (web). Stockholm: Statens skolverk <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1105>. Hämtat 2014-04-15

Telford, Lesley (1999). A Study of Boys' Reading. *Early Child Development and Care*. Vol 149:1 (1999), s. 87-124.
<http://www.tandfonline.com.ezproxy.bibl.hkr.se/doi/pdf/10.1080/0300443991490107> Hämtat 2014-05-13

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed* (web). Stockholm.
<http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1321864357049/God+forskningssed+2011.1.pdf>. Hämtat 2014-05-03

Öhrn, Magnus (2009). I pojklandet. En första kartläggning av pojkarnas territorium i svensk barn- och ungdomslitteratur. *Barnsligt!* Vol. 39 (2009):1, s. 35-47.

<http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tfl/article/view/388/376>. Hämtat 2014-05-10

BILAGOR

Bilaga 1. Intervjufrågor

- Berätta om ditt bokprojekt
- Hur tänker du när det gäller det här med bokval – ”elevernas val” eller ”lärares/bibliotekariens val”?
- Ser du någon skillnad i elevers läsande om de valt boken själv, jämfört med om du har valt vilken bok de ska läsa?
- I din svenskundervisning, när det är du som väljer vilka böcker eleverna ska läsa, vilka böcker väljer du då?
- Varför väljer du just de böckerna? Vad påverkar ditt val?
- Är det någon eller några titlar du gärna återkommer till, några som du absolut tycker att eleverna ska läsa?

Bilaga 2. Genreindelning

	<u>P</u>	<u>F</u>
Biografi	IIII I	I
Deckare/spänning	IIII	II
Fantasy	IIII	III
Medicin	I	
Ungdom	II	
Skräckfiktion	I	I
Spänning	I	
Deckare/politik	I	
Ekonomi/samhälle/politik	I	
Deckare/sci-fi/skräck	I	
Historisk roman	II	I
Kosmologi		I
Postkolonial/Afrikansk		I
Psykologiskt drama		I
Ungdom/kärlek	I	IIII
Vuxen/Romantik		III
Sci-fi/dystopi		I